

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Mellerup-krøniken 1900-2006

Hedegaard, Lillian; Møller, Jørgen

Publication date:
2006

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Hedegaard, L., & Møller, J. (red.) (2006). *Mellerup-krøniken 1900-2006*. Mellerup Bylaug.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

MELLERUP-KRØNIKEN

1900 - 2006

*Udgiver af Mellerup Bylaug med støtte fra Indenrigsministeriets Landdistriktpulje.
Skrevet og redigeret af Lillian Hedegård og Jørgen Møller.*

Forord

Mellerup Bylaug udsender hermed resultatet af en del af det store projekt om Mellerup i fortid, nutid og fremtid, som fik økonomisk støtte fra Indenrigsministeriets Landdistriktspulje.

For at få gang i det historiske ”spor”, afholdt vi efteråret 2005 to ”Fortælleværksteder”, hvor emnet var Mellerups nyere historie, hvilket betød fra 1945 til 2006.

Tak til fortællerne Henning Olsen, Kaj Wollesen, Minna Jensen, Per Andersen og Åge Jepsen samt til de mange engagerede tilhørere, der gav med- og modspil til fortællerne. Det var virkelig et værksted, hvor historien ”blev skabt” på stedet og blandt de engagerede Mellerupborgere. Tak til Mellerup Friskole, som gæstfrit gav husly.

Også en meget stor tak til Lillian Hedegård, som har redigeret det meste af stoffet til hæftet, og samtidig præsenterer en del af hendes eget, meget spændende materiale fra Mellerup for cirka 100 år siden. Det giver det rette perspektiv på historien.

Hæftet, som du nu sidder med, handler om Mellerup i fortiden, og man kan sige, at den levende historie udgør en del af den ”**bløde**” kulturarv. Historiens gang har formet os, der har boet i Mellerup i kortere eller længere tid. Stedet har betydning for vores måde at være på, og vi er sikre på, at en større viden om stedet vil medføre en øget stolthed over at være borger i Mellerup.

Den stolthed skulle gerne give sig udtryk i en levende interesse for at passe på og vedligeholde den ”**hårde**” del af kulturarven, nemlig landbyen bygninger, stendiger, haver, træer, veje m.v. , således at Mellerup bliver ved med at være en nydelig landsby, og dermed være attraktiv også for fremtidens tilflyttere.

Vi arbejder i øjeblikket også med at lave en film om Mellerup, og vi regner med at fortsætte med fortælleværkstederne i årene fremover, fordi der er meget mere at fortælle om Mellerup. Bylauget arbejder ligeledes med at udgive lokalhistorikeren Peter Østergårds fortællinger om Mellerup og omegn i efteråret 2006, hvis det går godt.

Af andre resultater af det store projekt kan nævnes det arbejde, der sammen med Nørhald kommune har resulteret i en Vision for Mellerup 2015, hvor vi ser fremad, og diskuterer og kommer med bud på Mellerups fremtid.

Bylauget tror, at det er *meget* vigtigt at vi i Mellerup er enige om hvilken vej vi gerne ser at udviklingen skal foregå, -især i lyset af at Mellerup nu bliver en af ganske mange landsbyer i den nye Randers storkommune.

Jørgen Møller
Projekttovholder
Mellerup
07.06. 2006

Indholdsfortegnelse:

Da byen brændte - <i>af Lillian Hedegård</i>	side 5
”Pinseforliset” i Randers Fjord - <i>af Søren Telling</i>	side 12
Mellerup under besættelsen - <i>af Henning Olesen</i>	side 16
Anekdoter fra Mellerup - <i>af Henning Olesen</i>	side 19
Støvring-Mellerup Idrætsforening 1867-2006 - <i>af Jørgen Møller</i>	side 20
Genopstart af Mellerup Friskole - <i>af Aage Blicher Jepsen</i>	side 25
Nybyggerne på Fjordbakken - <i>af Minna Jensen</i>	side 27
Mellerup i 1960’erne - <i>af Kaj Wollesen</i>	side 29
Små hverdagsepisoder - <i>af Kaj Wollesen</i>	side 32
Fra Falkens Bro til bådelaugget - <i>af Peer Andersen</i>	side 35
At flytte sten..... - <i>af Lisbeth Østergaard</i>	side 41
Erindringer fra Mellerup Færgested - <i>af Ragna Hedegaard Jensen</i>	side 43
Mellerup - et lokalsamfund mellem afvikling og udvikling - <i>af Jørgen Møller</i>	side 49

Da byen brændte!

Beretninger om den frygtelige nat for mere end 100 år siden, da 10 familier blev husvilde.

Randers Dagblad og Folketidende torsdag den 14. september 1899:

I Nat rasede der en frygtelig Ildebrand i Mellerup, hvorved 2 Gaarde, 2 Boelssteder, 4 Huse og Skolen lagdes i Aske. Det er ca. en Trediedel af den store og langstrakte Landsby – den midterste Del - der er nedbrændt. Heldigvis er ingen Mennesker omkommet eller bleven forbrændt, skønt alle laa i den dybeste Søvn og et Par Familier maatte redde sig ud af Vinduerne i det blotte Linned. Heller ikke af Heste, Kreaturer og Svin er der – saa vidt det kan overses i Øjeblikket – indebrændt nogen.

Derimod indebrændte en Del Fjerkræ. Det meste af Indboet, al den indavlede Sæd, Avlsredskaber, Ildebrændsel for Vinteren gik ogsaa op i Luer. Der var nemlig kun lidt Tid til Redningsarbejde; thi i Løbet af et Par Timers Tid rasede Ilden heftigt.

Mellerup i 1950'erne med bydelen langs med Bavnevej, der skiftede udseende efter genopbygningen i årene umiddelbart efter den omtalte brand. I forgrunden Gl. Fogedgård.

Ildens Opkomst.

Kl. ca. 12 vaagnede Boelsmand Andersen Chr. Søndergaard og bemærkede, at der stod et Lysskær ud af Naboens, Vognmand Jens Søren Nielsens Lade. Han sprang hurtigt ud af Sengen, vækkede Familien og løb halvt paaklædt over til Naboen for at gøre Alarm. Ilden havde da allerede godt fat og omspændte for øvrigt hele Ejendommen, der bestod af 4 Længer, hvoraf Stalden var saa godt som ny opbygget.

I denne Situation var der ikke andet for J. S. Nielsen at gøre end at kaste lidt Tøj ud i Gaarden og redde sig, Kone og 3 Børn ud af vinduet i det blotte Linned. Nielsen havde straks sin Opmærksomhed henvendt paa at redde sine Kreaturer. Dette lykkedes ham ogsaa ved Hjælp af Partikulier

Laurs Jensen, der senere kom til. Det var dog kun med Nød og Næppe, at Kreaturer og Heste kom ud – og det vilde heller ikke være lykkedes, hvis ikke Nielsen netop for en Tid siden havde faaet en Dør ud mod Vest, grundet paa, at Møddingen var lagt fra Gaarden og ud bag om Stalden.

Ildens videre Udbredelse gik nu rask for sig, idet Ildflagerne fra J. S. Nielsens Gaard forplantede sig til begge sider af Naboejendommene. Anders Chr. Søndergaards 3 Længer var omspændt af Luerne paa et Øjeblik. Skønt Søndergaard var den, der først blev opmærksom paa Ilden hos Naboen og havde vækket Kone og Børn straks, fik de heller ikke Tid til at betænke sig længe, men maatte ud i største Hast.

I næsten samme Øjeblik var P. Rasmussens Boelssted antændt. Her var der 2 Længer og 2 Beboere, idet Ejendommen tillige var beboet af en Indsidder ved Navn Hans Peder Eriksen. Der blev ikke Tid til at redde noget.

I et lille Hus, tilhørende Gaardejer, Lærer S. P. Sørensen, men beboet af N. P. Iversen, brændte ligeledes alt. Desværre var Iversen nok den eneste af de Brandlidte, der ikke havde assureret. Det nærliggende Hus, der ejedes af Vejmand Jens Chr. Jensen, men beboedes af en ældre Kone efter Christen Smed, var ogsaa hurtigt nedbrændt.

Chr. Sørensen Vangsøes Gaard bestod af 4 Længer og nedbrændte ogsaa hurtigt. Her lykkedes det heller ikke at redde noget af Betydning, dog med Undtagelse af Besætningen. Alle disse Ejendomme ligger på den nordlige Side af Tvedevejen; men pludselig gik Ilden over Gaden og tog fat i Jens Andersens Gaard. Her var der 5 Længer gamle Bygninger, der ligeledes hurtigt nedbrændte og stadig truede Skolen.

Brandvæsenet gjorde kraftige Anstrengelser for at redde denne; men der var Mangel paa Vand og det blev umuligt at forhindre, at Ilden ogsaa fik fat i Skolens Udbygning, der som en Vinkel var bygget sammen med Lærerboligen og Skolen. Dermed var Skolen dømt til Ødelæggelse. – Lærers Kornskatte undgik Ilden, da Vinden bar til Siden, nemlig nordøstlig.

De daværende branddamme i Møllerup, der for længst er tørlagt. Til venstre dammen langs Åstrupvej og til højre langs Støvringgårdsvej nedenfor købmanden

Ildens Begrænsning var man dog nu for saa vidt Herre over. I Naboejendommene begyndte man allerede at flytte Indboet ud og bringe et og andet i Sikkerhed. Flere Gange havde Ilden fat i Erhard Jensens Gaard; men man fik den heldigvis slukket. Var det ikke lykkedes, vilde Ilden sandsynligvis have bredt sig videre i den sydlige Del af Byen, hvor der laa 6 tæt sammenbyggede Gaarde og Huse.

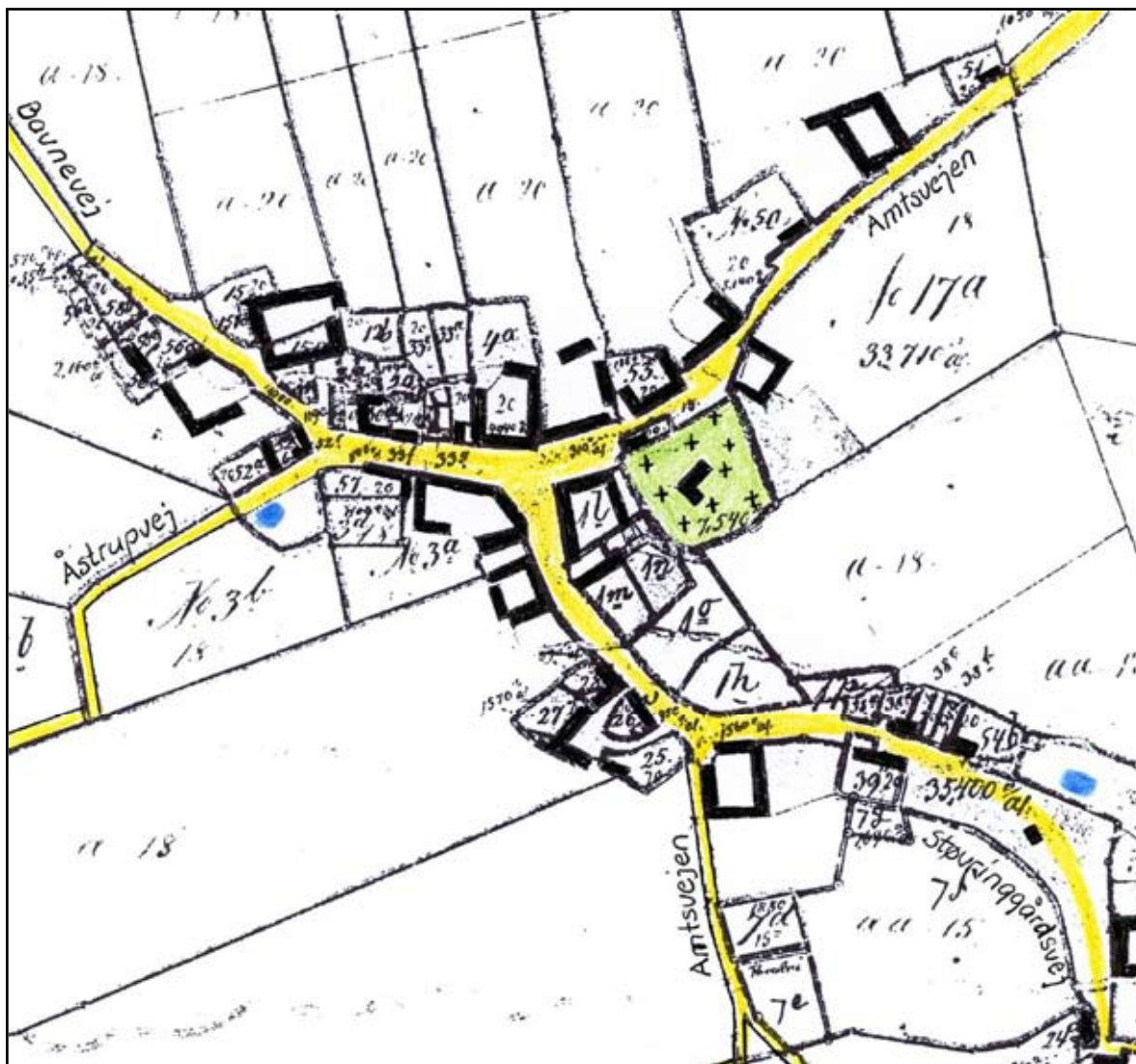
Brugsforeningen var ogsaa stærkt truet. Her var man ogsaa i Færd med at rydde ud. Endnu i Formiddags var den midterste Bydel en stor rygende Brandtomt, som det tilstedeværende Brandmandskab søgte at kvæle med Vand, der maatte hentes langt borte fra.

Brandskaden er endnu ikke opgjort. Det meddeltes os, at Bygningernes Assurancesum udgjorde 35-36.000 Kr. Derimod havde man ingen Opgørelse paa Løsøret endnu. Skaden falder mest paa Vistofts Brandkasse, der havde Assurancen paa saa godt som hele Løsøret og de fleste Ejendomme. Kun S. Rasmussen og Chr. S. Vangsø havde brandforsikret deres Ejendomme i Landbygningernes almindelige Brandforsikring.

Med undtagelse af R. B. Iversen havde nok alle forsikret mere eller mindre godt. Dog lider Vognmand J. S. Nielsen sikkert et meget betydeligt Tab; thi der blev almindeligt fortalt, at han

havde meget lavt forsikret.

Heldigst stillet bliver Jens Andersen. Han havde nemlig købt Bygningerne fra en udparcelleret Gaard for 3000 Kr., men de var assurerede for 9000 Kr. Med Undtagelse af Stuehuset var de saa godt som faldefærdige og trængte til Fornyelse.

Matrikelkort med de gamle gårde og huse, der nedbrændte i 1899.

Hvorledes er Ilden opstaaet?

Dette spørgsmaal er endnu ikke oplyst. I Eftermiddag afholdt Herredsfogeden Brandforhør paa Stedet; men Resultatet heraf kender vi ikke. I Mellerup er det den almindelige Mening at Ilden er paasat; men af hvem – ja det bliver det store Spørgsmaal.

Der er ikke fri for at være lidt Ængstelse til Stede hos Beboerne i Mellerup; thi det er den 4de uopklarede Ildebrand i Løbet af 4 Aar. Den 9de September 1894 blev der saaledes stukken Ild i et Par Stakke, tilhørende Christen Mandrup, der boer i Nærheden af den Bydel, der nu ligger i Aske. For 1 ½ Aar siden brændte Mads Sejersens Gaard og lidt senere N. J. Kaaes Gaard uden at man nogensinde fik Rede paa hvorledes disse Brande var opstaaet.

Forhaabentlig vil denne store Brand ikke blive uopklaret; men maaske ogsaa bidrage til at skaffe Oplysning om de andre Brandstiftelser i de sidste 4 Aar.

* * * *

Øjenvidne skildrer:

Jens Peder Hoe, der boede i Mellerup fra 1877 til 1959, fortæller i sin erindringsbog *"Optegnelser om liv og levned i Mellerup"*, at 14 ildebrande gennem årene har hærget i Mellerup. Og han husker dem alle. Flere af brandene var enkeltbrande, hvor kun en enkelt gård eller hus brændte ned, og ingen folk kom til skade, men derimod gik det ud over dyr og fjerkræ, som ved brandene blev luernes bytte.

Alle disse brande har givet byen et helt andet præg, et helt andet udseende, en den havde i ældre tider. Særligt den store brand i 1899, da 10 familier blev husvilde, hvor hele strøget, alt hvad der lå på begge sider af hovedgaden, samt sognets skole brændte. Da blev 4 af de nedbrændte gårde genopbygget på deres tilhørende marker vest og nord for byen. Endskønt en brand er meget tragisk, da store værdier gerne går til grunde, kan man også opleve pudsige og tit morsomme episoder.

Da min fader og jeg kom til brandstedet, var det første jeg så efter, hvordan det gik gamle moster Dorthé. Hun var hos sin plejesøn i en af gårdene på sydsiden af bygaden, hvor ilden endnu ikke havde fat. Moster havde travlt med at redde, og hun kom bærende med en stor krukke syltetøj, som blev puttet ned i en langkiste, der var blevet båret ud i haven. Det næste, hun kom med var en nybagt hvedekage eller "hvedebaj". Her på denne kiste satte hun sig for at holde vagt over ejendele. *"Der er så manne skarns knejt, og di hår dje nies ol stejer"*.

Det varede længe inden branden fik fat i søndre side, men med et drejede vinden en streg til nord, og så kom der fart på. Det var mosters gård, ilden først fik fat i. Men vi havde jo travlt med at redde. En mand, Niels Ulstrup, kom ud gennem døren til haven med favnen fuld af tallerkener, men fik foden i ståltråden om jordbærrene, og der lå han med hele porcelænet, som knasede sammen. *"A' kun et gør' for et"*, og gav så skårene et spark. Moster blev kaldt til side for at tale med en nabo, men da hun kom tilbage til langkisten, var både hvedekage og en krukke syltetøj borte. *"Det tyv'pak"*.

På østre side af gaden lå en gammel 4-længet gård, hvor gnisterne flere gange havde fat i taget, men snedker Vium, der ses på billedet herunder, var ihærdig med sin skovl og slukkede. Det var en varm plads han havde på taget, og det så også nogle unge fyre, der stod med en sprøjte. De sendte ham en kold stråle lige op i buksebagen, men så kan det nok være, at snedkeren kom ned i en fart. Alligevel var det ham, der reddede gården, og brandvæsenet eller forsikringen skænkede ham en pæn gave, som han ærligt havde fortjent.

Omme bag ved skolen var man i færd med at bære ud af møbler og inventar. Sognepræst Friis fra Støvring var den ivrigste. *"Vi må sandelig redde, hvad reddes kan"*, og sled og masede med de gamle klodsede skoleborde, som slet ikke ville blive taget i brug i den nye skole.

Men så begyndte det at lyde som om, der var nogen der skød, og det var ladte patroner, som lærer Kjærgaard opbevarede på skolens loft, som ilden nu havde nået, og så fik vi travlt med at komme væk.

Arbejdsmand Niels Peter Yvsen (Iversen) kom bærende på sit brændevinstræ, der var det eneste, han fik reddet af sit indbo. Endnu var der en sjat i brændevinstræet, som gik fra mund til mund, og blev tømt for den sidste dråbe. En behjertet mand gav træet et spark, så det fløj ind i de brændende gløder og blev borte.

Avisudklip fra Nørhald Egns-Arkiv:

Mellerup var kendt både som skipperby og færgested, men først og fremmest på grund af højskolen, der trak elever til fra hele landet og fra 1880'erne var centrum for et åndsliv og et virke, der satte sig varige spor på mange områder.

Med højskolen som kildevæld prægedes det lille landsbysamfund af et frodigt foreningsliv, der spændte over skytteforening, sangforening og landets mest aktive gymnastikforening til den kendte valgmenighed, som stiftedes i 1890 med Jacob Knudsen som præst. I årene op mod århundredskiftet rejste Jacob Knudsen landet rundt som foredragsholder, hvilket vel bidrog til, at Mellerup blev landskendt.

Intet under, at den store brand, der lagde en meget stor del af byen i aske, blev samtalestof. Mellerup var endnu den gamle landsby, hvor gårde og huse lå tæt samlede omkring kirke, skole og gadekær. Mellem de stråtede bindingsværksgårde var der så kneben plads, at man næppe kunne klemme sig igennem med en trillebør. Og når en lem i tærskeloen blev lukket op, slog den mange gange mod nabogårdens væg.

Det er indlysende, at under sådanne forhold kunne en nok så lille brand meget let få en katastrofes omfang. Og det er netop, hvad der skete. Otte gårde og huse nedbrændte på få timer den høstnat for 65 år siden. 10 familier blev hjemløse. Ved et held blev alle beboerne reddet ud i tide, men det indhøstede korn gik op i luer og mange husdyr indebrændte.

Øjenvidne skildrer:

Den uhyggelige begivenhed gjorde selvsagt et uudsletteligt indtryk på øjenvidnerne. En af dem, der oplevede ulykken på allernærmeste hold, den 73-årige fru Augusta Nielsen, som bor netop på det sted, hvor branden opstod, fortæller således: - Aldrig glemmer jeg natten mellem den 13. og 14. september 1899! Jeg blev vækket ved, at en rude i vort soveværelse blev slået ind, og glasskårene regnede ned i sengen til mig.

Huset overfor skolen, der er bygget på tomten, hvor branden opstod.

Augusta Nielsen, yderst til højre, der oplevede branden i 1899.

Vor nabo, Laust Jensen, råbte så det rungede ind gennem det knuste vindue, at der var ild i Jens Sørensen gård. Far skyndte sig at tage et par bukser på, løb ud på vejen og blev straks klar over, hvor farlig situationen var. – Det bliver galt, sagde han. – Vi må have folk ud, og det kan ikke ske for hurtigt! Man opgav på forhånd at ringe med kirkeklokken, som skik og brug ellers var i tilfælde af ildebrand, men løb i stedet fra hus til hus og vækkede folk ved at slå en rude ind og råbe Brand! Ved denne snarrådige handling lykkedes det at få alle ud, hvorpå man begyndte at redde, hvad reddes kunne.

Ilden bredte sig eksplosionsagtigt fra tag til tag, og snart var det meste af byen et brølende flammehav. Redningsarbejdet blev nogle steder panikagtigt: Møbler kastes ud af vinduerne og knustes. Kvinderne løb ud af de brændende huse med en sofapude eller lignende vilkårlige ting, der var nærmest ved hånden.

I skolen, der var den sidste bygning ilden nåede, ledede lærer Kjærgård redningsarbejdet med megen myndighed og med en økse i hånden. Herom fortæller den 80-årige gdr. Albert Kjærgård, Hald, om sin far. – Da ilden sprang over i taget på skolen, slog far et trefags vindue ind og dirigerede skoleborde og bænke, indbo og materiel ud i sikkerhed på skoletøften.

Byens og nabobyens brandslukningsmateriel kunne intet stille op mod ildhavet. Kun ved at sprøjte vand på de omliggende gårdes stråtag lykkedes det at standse ildens yderligere fremtrængen – eller måske var det den pludselige vinddrejning, der gjorde udslaget.

Om morgenen den 14. september var Mellerup en rygende brandtomt. At intet menneskeliv var gået tabt ved brandkatastrofen skyldes dels snedker Laurits Viums resolute indsats – for hvilken han senere som påskønnelse af brandforsikringsselskabet fik et stueur med inskription, som

Randers Dagblad skriver følgende om branden:

Den idylliske Landsby Mellerup er i Gaar Eftermiddag bleven hjemsøgt af en stor Ildebrand, der lagde ikke mindre end 1 Gaard og 3 Huse i Aske.

Ilden udbrød i Middagsstunden ved 2-Tiden, da der laa Søndagsro og Varmedøsigthed over Byen. Ved den Tid blev det nemlig opdaget, at det brændte ved Niels Mandrups Gaard. Ilden er opstaaet udenfor Gaarden i en Halmstak, men hvorledes ved man ikke endnu. Der afholdes Brandforhør i Dag. Niels Mandrup kom til og saa det brænde i Stakken, men det var ham umuligt at slukke Ilden, der aad sig længere og dybere ind i det Knastørre, letbrændelige Stof.

Da man saa, at Ilden ikke kunne begrænses, blev der sendt Bud efter Sprøjterne i Nabolaget. Fra Stakken prang Ilden ind og tog fat i Gaarden; den lange tørke og den sidste Tids stærke Sol har jo suget al Fugtighed ud af Straa og Træ, saa i Løbet af et Øjeblik løb Ilden om Gaardens Længer. Der blev kun Tid til at redde Kreaturerne, der alle var inde. 7 Svin og nogle Høns naaede man ikke at faa ud. Da Kreaturerne var ude, laa Gaarden snart i Aske, der var ingen Tid til at redde Indboet. Alt Brændte.

Et af de gamle bindingsværkshuse, der undgik branden i 1899 og 1917.

Mandrups gård var den eneste der blev genopbygget efter branden i 1917

Ilden breder sig yderligere.

Mellerup Fattiggaard ligger lige ved siden af Mandrups Gaard – eller rettere laa. Ilden sprang ogsaa snart over og fængede i Fattiggaardens Tag, og det varede kun et Øjeblik, inden Huset var nedbrændt. Heller ikke her lykkedes det at redde noget som helst.

Fattiggaarden har for Tiden kun én Beboer, en gammel kone. Men hun kom ud. Da Fattiggaarden var brændt, kom Turen til Anton Børgesens Hus, der ogsaa Brændte paa et Øjeblik, saa der ikke var Tid til at redde noget. Endnu et Hus Brændte, nemlig Amalie Petersens. Da det brændte sidst, fik hun Tid til at redde noget af sit Indbo.

Sprøjterne kunde intet udrette.

Da Sprøjterne endelig kom – tre i alt – kunde de ikke udrette noget ved de Bygninger, Ilden havde fat i. Flammerne gjorde med rasende Fart rent Bord i det knastørre Træværk og Straatag. Det knitrede af Tørhed og Husene styrtede sammen med store Brag. Sprøjtemandskabet koncentrerede saa Opmærksomheden paa at begrænse Ilden, Der havde faaet fat i Taget paa Søren Huogaards Gaard. Det lykkedes da ogsaa at slukke den.

Den store Brand kunde i den lyse Sommerdag ses viden om, Røgen drev i tætte Skyer under den lyse Himmel. Selvfølgelig samlede den efterhaanden en Mængde Mennesker fra Byen og Omegnen.

De Brandlidte havde assureret, saa de har i den korte Tid, Branden stod paa lidt et meget føleligt

Tab, saa meget desto mere føleligt i denne Tid, da alt er saa dyrt at erstatte. Der er maaske Grund til at anbefale Landboerne at forhøje deres Forsikringer.

* * * * *

På forunderlig vis undgik disse idylliske bindingsværkshuse også at blive flammernes bytte ved de omtalte brande i 1899 og 1917. De står nu som et minde fra det gamle landsbysamfund, der pludselig forsvandt for mere end 100 år siden.

Langs Amtsvejen: Den gamle Anneksgård og nabohuset til El-installatøren.

Langs Bavnevej: "Elmely", - der er den sidste bindingsværksgård i Møllerup.

Foto: Nørhald Egns-Arkiv og L. Hedegaard Jensen

"Pinseforliset" i Randers Fjord

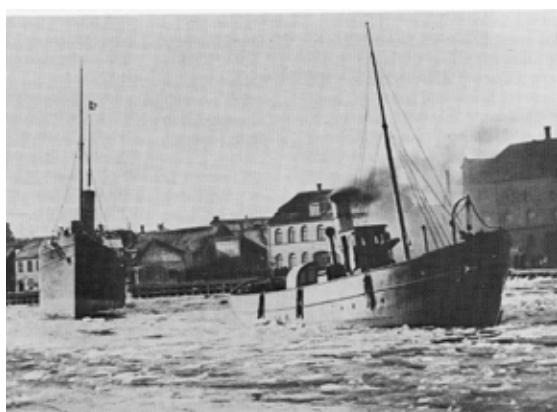
Af Søren Telling

I Randers var det skik, at der var koncert på Skovbakken kl. 4.30 til 6.00 pinsemorgen. Derved omgik man helligdagsloven på en pæn måde, og alt folket havde hele den øvrige del af pinsedag reserveret kirkegang og anden fromhed.

Men 2. pinsedag var de frie forlystelsers dag. Da drog man i skoven, - en i nutiden aldeles glemt idræt. Biler var der ingen af på den tid, - ca. 1903 eller 1905, så skovture foregik med enten Carls-vognen, som var vognmand Carlsens hestetrukne charabanc eller med private hestevogne.

En undtagelse var stadsmusikdirektørens søfart med isbryderen Uller. Farten gik til landsbyen Mellerup, ca. 17 km ude ad fjorden. Ad landevejen ville det blive lidt længere – antagelig hen ved 3 Mil.

Mellerup kro lå ca. 800 meter fra færgestedet af samme navn på den vestlige side af fjorden. Lige overfor på østsiden fandtes færgestedet Voer, - og kun der kunne Uller lægge til. Den vestlige bred var for grundvandet. Man drog til Mellerup, fordi krohaven var begavet med labyrinter, og i den kunne lysthavende "labyrinte" sig frem til tørstslukkende arrangementer, hvor krofar smigrende roste ens stifinder-begavelse. Haven bestod af takshække i et sindrigt system, plantet til sindets "forvirrelse". Måske var det tujaer, - noget grønt var det i hvert fald. Hækkene lugtede af kirkegård.

Isbryderen Uller rydder en sejlbende for et dampskib inde i Randers havn.

Mellerup kro omkring år 1900.

Altså 2. pinsedag mødtes man ved damperen og løste entre, - vist 50 øre – og gik ombord, mænd og koner og flokke af børn, - artige og i sommertøj og stråhatte. Rigtig en familiefærd. Forude på skibet stod et musikkorps, det var Stadsmusikdirektøren med sine 13 svende, - alle iført diplomatfrakke og høj hat. Denne dragt var obligatorisk, og kun et alternativ gaves – uniform.

Præcis på aftalt tid lagde Uller fra kaj og tog fart, og musikken blæste dejlige danske sange, - mest maritime – så som "Holmens faste stok", "Vift stolt på Kodans bølge", "Jylland mellem tvende have", og videre i den stil. Jazz og andet af den art var ikke "opfundet" endnu.

Vi sejlede. Der var ikke nogen art bekvemmeligheder ombord i den barske isbryder, - ingen kahytter eller saloner. Man stod og gik på dækket, - og det var maj og festdag. Vejret var lidt blæsende, og skyer var der nok af, men de blev da deroppe. Uller ankom planmæssigt til Voer færgesbro og fortojede. Alt folket strømmede i land. Den store færgespram lå langs ved broen, klar til vor transport over fjorden. Det var en såkaldt kåg. Hen ved 15 meter lang og 4-5 meter bred, - fladbundet og med rader af bænke hele vejen rundt. Dog helt forude var der et frit areal. Her stod 2 barske færgemænd. De havde en våd trosse lagt over en rulle i stavnen. Denne trosse havde ellers sin plads nede på bunden af fjorden, - tværs over.

Den var fastgjort til svære pæle på begge bredder. Ved at hale trossen op over rullen i stavnen, trak den jo så færgen fra den ene bred til den anden. Et møjefyldt arbejde, men gammelt i landet. Da så musikken og siden alt folket var vel ombord i prammen, begyndte den mærkeligste færgefærd, jeg nogensinde har oplevet. Færgemændene sang ikke, de mumlede næsten uørligt en slags opsang, alt imens de halede tovet op fra bunden og lod det rulle henover deres rulle og derpå atter forsvinde i vandet.

Vi var midtvejs i fjorden, som der er 450 meter bred. Musikken spillede *"På søen når den skummer vred"*, - og andet til lejligheden passende. En byge kom og fugtede os ret godt, og det tog til med blæst. Der var svalt derude på bølgen blå. Uller lå ved færgebroen, hun skulle jo vente til hjemfarten om få timer.

"Flyv fugl, flyv over Fure" - knak! - Færgetovet var gået midt over, og den ende som var halet over rullen, holdt de forfærdede færgemænd i hænderne. Den ende, som vi havde brug for til at hive os i land med, var gået til bunds med et plask. Musikkedirektøren så det og stoppede fuglen flugt over Furesøen. - et øjebliks stilhed, - så lød et trompetsignal over fjorden med tydelig adresse til Uller: *Samler jer nu, samler jer nu!* Ullers skipper havde allerede set, at færgen forlod sin rette kurs og drev ned af fjorden, - og signalet var forstået.

Uller kappede fortøjningerne, lagde fra og gik ud i sejlløbet. Jeg mindes endnu tydeligt, at hun lagde sig på tvær i sejlløbet et par hundrede meter nede. Færgen ville da ikke kunne komme forbi, men måtte ramme Ullers side, så de mange mennesker kunne tages ombord. Der var vel omkring et hundrede søndagsklædte og festglade mennesker i den store pram. De begyndte nu at få færden af fare, og begav sig på vandring over i den side, hvor man kunne se damperen.

Den omtalte trækfærge ligger her i færgeløbet ved Mellerup færgested.

Krohaven med labyrinter.

Heldigvis standsede deres vandring før færgen krængede over. Jeg så faren, - bundløst vand, væltet færge, og alle de mange børn. Det var ikke lystigt. Men nu skete der noget inde på Mellerup-siden. En båd kom ud, slæbende den ene ende af et reservetov. Den gik meget langsomt, men kom da endeligt op på siden. Regnen væltede nu ned fra en blæsende himmel. Alle var sjasket til og frøs jammerligt. Musikken spillede, men nu ikke mere maritime stykker.

Båden lagde til, og færgemændene kunne nu binde det nyankomne tov sammen med den ende, der endnu hang fast ved Voer færgebro, og så trak de til. Uller hylede triumf med dampfløjten, og endelig lagde vi til ved Mellerup bro.

Jeg mindes ikke siden at have set så vådt og tilsjasket pinseselskab. Man stillede sig op i selskabskolonne, og musikken intonerede Napoleons March over Alperne, og kolonnen bevægede sig i livligt tempo mod Mellerup kro.

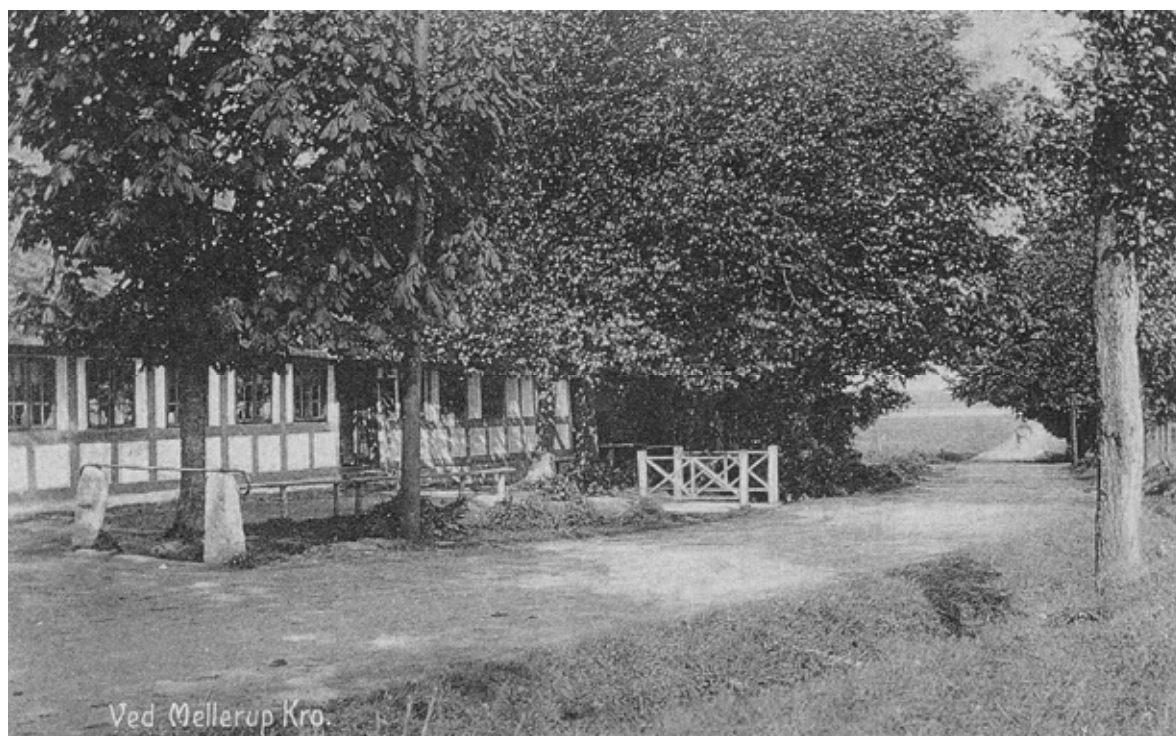
Kromanden havde selvfølgelig for lidt rom inde til alle toddyerne, der krævedes. Selv damerne drak toddy, hvilket ellers ikke var set. Efter at være blevet fugtet med ildvand tog musikken atter fat og gjorde alt, hvad gøres kunne til folkets åndelige ophjælpelse. Det var også nødvendigt. Mere end to timer havde vi tilbragt i den drivende færge med regn og stormbyger over os. Krostuerne var stuvende fulde. Ingen lystede det at være i haven. Selv ikke labyrinterne kunne lokke mere end nogle forvovne drenge ud.

Mange rekvirerede vogne fra omegnen og fra Randers til hjemturen, da de ikke havde mod på mere søfart den dag. Den obligate skovvandring til Støvringgård skov bortfaldt. Det var overhovedet en sørgelig pinsetur. Min fader, musikdirektøren kunne jo ikke gøre for, at man sejlede med rådne færgetove, men han svor på, - aldrig mere udflugter til pinse uden fast bund under fødderne. Answeret syntes ham for stort, når han stod som arrangør.

Nu er faren forbi ved Mellerup, sådan hvad tovværk angår, for nu får Mellerup en motorfærge, sådan en som Mysunde har fået, - og fut fut - kun tre minutter over. Vi har travlt.

**Sign.
Søren Telling**

* * * * *

Mellerup kro var i årene fra 1867 til 1927 ejet af Randers Havnevæsen. Dette ejerskab må ses som baggrund af, at Randers Amt allerede i 1857 havde besluttet, at retten til krohold på begge sider af fjorden skulle følge færgeretten, og da Randers Havnevæsen i 1867 overtog færgeriet, fulgte køb af såvel kroen i Mellerup som kroen ved Voer færgested umiddelbart efter.

I krohaven med labyrinter var der også en keglebane og en dansesalon, - en træbygning, der stod i mange år og var rammen om mangt et lørdagsbal, søndagskoncerter og forenings-fester. Igennem 1890'erne udvikledes rejseliv og turisme, og Mellerup kro blev et yndet udflugtsmål for Randers-borgerne.

I kroforpagter Chr. Laursens tid blev Mellerup kro kendt viden om, og når Randers håndværkerforening og Våbenbrødrene henlagde deres fester til Mellerup kro, bidrog det i høj grad til at kaste glans over stedet. De tætte forbindelser med Randers Havnevæsen og bystyre medvirkede uden tvivl til, at Randers-publikum satte pris på at besøge Mellerup kro.

Søren Telling, der har skildret ”Pinseforliset” i Mellerup, var søn af musikdirektør Telling i Randers, der arrangerede sommer-søndags-udflugter og familie-skovture med indlagte koncerter, og de mest populære foregik med dampbåd, Falken eller Uller på Randers fjord til Mellerup kro.

Sønnen, Søren – født 26. januar 1895 – voksede op i Randers og blev uddannet i tømrerfaget, og dyrkede også musikken, som han fik brug for ved militæret, hvor han gjorde tjeneste under den første verdenskrig fra 1915 til 1918.

Da krigen sluttede, rejste han som medlem af det frivillige korps Westenholtz (Borgerlin) til Estland og deltog i landets frihedskamp mod russerne. Efter hjemkomsten i 1923 startede han i København en fabrik for bygningsbeslag, og blev kontaktet af betydende arkæologer og museums-

folk fra Kiel, hvor han i 1938 blev museums-assistent, og satte al sin energi ind på at bevare de fælles dansk/tyske historiske minder i Syd-slesvig.

Da Kiel havn under 2. verdenskrig gentagne gange blev bombarderet, fik han reddet ”Nydam-båden” – det sjældne oldtidsfund fra Nydammosen på Sønderborg-egnen. Det eneste stående oldtidsskib fik ved Søren Tellings medvirken i 1946 sin plads på museet på Gottorp Slot i Slesvig.

Og her på den historiske egn fik Søren Telling sin livsopgave som tilsynsførende inspektør ved Danevirke-volden, Valdemarsmuren og de an-

dre Danmarks-historiske mindesmærker, bl.a. Hedeby.

Også den gennemførte fredning af Hærvejen fra Slesvig til Rendsborg er Søren Tellings fortjeneste. Men selv om de store arkæologiske opgaver lagde beslag på hans tid og arbejdskraft, bevarede han stadig forbindelsen til barndomsbyen Randers, - og overdrog personligt sin håndskrevne beretning om ”Pinseforliset” til Nørhald Egns-arkiv.

Søren Telling boede på Danevirke og døde her den 14. juli 1968, - og blev begravet på Hedeby kirkegård.

For Nørhald Egns-Arkiv

Peter Østergaard

Foto: Randers Lokalhistoriske Arkiv og Nørhald Egns-Arkiv.

Mellerup under besættelsen

1940 - 1945

Af Henning Olesen

Den 1. maj 1939 var jeg 11 år og blev ansat som medhjælper på Sædougård. Lønnen var 135 kr. for et år, incl. kosten. Jeg gik i skole hver formiddag, men skulle dog hjælpe i stalden 1 time hver morgen.

Den 9. april 1940 var jeg også på staldarbejde, og hørte larmen fra himmelrummet over os. Da jeg kom ind i roehuset stod lugen åben ud mod øst, så jeg kunne se ud over fjorden og Rougsø herred. Jeg så da en sværm flyvemaskiner med kurs nordpå, de skulle til Norge fik vi senere at vide.

Inde i stalden gik kontrolassistenten og tog prøver af mælken. ”Hvad er det for en larm?” spurgte han. ”Det er flyvemaskiner, og der kommer mange”, svarede jeg, hvorefter han udbrød: ”Så kan de ikke være danske, for så mange har vi da ikke!”.

Da klokken blev hen af syv gik bondemanden ind for at høre radioavisen, og kom så ud og fortalte, at Danmark var besat af tyskerne, og at vi blot skulle passe vor daglige dont, så ville der ikke ske os noget.

Klar til markarbejdet på Sædougård.

Foto: Henning Olesen

Omkring 1. maj kom der tyske soldater til Mellerup. De skulle etablere en lyttepost på det højeste sted i byen. Helt oppe ved grusgraven, på den nordlige side af Åstrupvej, blev der gravet en jordhule, - en slags beskyttelsesrum - og ved siden af hulen blev der anbragt en kanon og en kikkert. Lytteposten skulle bemannes med ni soldater, som blev indkvarteret rundt om i byen.

To hos sognefogeden, to på skolehjemmet, to i Enghaven og to på kroen. Blandt soldaterne var der to lærere, som ofte var omgivet af børn, når de havde fri. De legede med børnene, lavede konkurrencer for dem, og uddelte slik som præmier.

Hos Gunnar Bråe boede kommandanten, - og man fortalte, at det var Bertha meget stolt af! Han var skam også en præsentabel person, høj og flot mand med kasket, ridebukser og lange støvler, og også dekoreret med ”Der kreuz - zum eseren” (Jernkorset).

I kommuneskolen, hvor S. J. Christensen var lærer, skulle vi nu have tyskundervisning, det var ikke almindeligt dengang, men meget interessant. Vi lærte tallene på tysk samt enkelte ord og sætninger. En dag fortalte degnen, at han havde set en tysker komme ind i brugsen, hvor han gjorde honnør og slog hælene sammen, og det var der ingen dansk soldat der kunne finde på.

Nu skulle vi også lære lidt eksercits i skolen, - det gik ud på, at vi skulle stå op ved bordene, når degnen kom ind i skolestuen. Vi måtte først sætte os ned, når han stod ved katederet. En morgen da degnen kom ind i skolestuen blev vi lidt benovede, da han pludseligt sagde: ”Bliv endelig siddende”. Fra den dag var der ikke mere tyskundervisning, og han nævnte aldrig mere om de tyske soldater.

I løbet af sommeren blev der bygget en barak i nærheden af jordhulen og i læ af Gunnar Bråe's graner. Her flyttede soldaterne ind da det blev efterår. Forholdet mellem de tyske soldater og Mellerup-borgerne var ellers ret godt. Soldaterne var høflige og veldisciplinerede, men det var jo heller ikke frontsoldater. Jeg vil mene, at de var omkring 30 – 40 år.

Imod slutningen af besættelsen tog tyskerne heste rundt om på gårdene, og hvis bonden nægtede, blev han truet med geværet. De må jo have anet, at det snart var slut, og så skulle de vel have en del gods slæbt med sig hjem, men de nåede ikke længere end til grænsen, her blev de stoppet og godset konfiskeret.

Her på egnen blev der også taget heste, - en dag i Støvring, næste dag i Tvede. Det rygtedes så, at de ville komme til Mellerup på tredjedagen. Tidligt om morgenen blev jeg vækket af bonden: "Se at få hestene ud på engene ved fjorden. Tyskerne kommer her i dag", lød ordren, men tyskerne kom ikke. Man fortalte, at kommandanten på lytterposten havde forbudt dem at komme her, fordi de altid var blevet godt behandlet i Mellerup.

Engelske Hurricane-jagere.

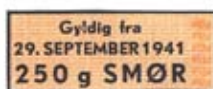
Foto: Henning Olesen

I de sidste krigsår kom der mange engelske flyvemaskiner ind over Jylland. Man hørte ofte der blev skudt fra lytterposten her i Mellerup. Det formodes, at den engelske flyvemaskine, der forulykkede ved Estruplund blev ramt herfra. De seks ombord i flyvemaskinen blev alle dræbt og er begravet på Estruplund kirkegård. Gravstedet er der endnu, og vil sikkert blive bevaret mange år frem i tiden.

Tre personer herfra var også mere eller mindre involveret i modstandskampen. Den ene var

Egon Jespersen fra Mellerup kro, og de to andre var politibetjentene Hans Georg og Johannes Hou fra Skalmstrup.

Rationeringen kunne også mærkes her i Mellerup under krigen. Det kunne være vanskeligt at få brødet til at slå til, men på gårdene klarede man det ved, at få malet hvede og rug på Hald mølle. Det var ganske vist forbudt, men det kunne være vanskeligt at finde ud af, om man malede korn til dyrefoder eller til menneskeføde.

Rationeringsmærkerne fra krigens tid.

Der var også mangel på brændsel, men i skoven kunne man efter træfældning købe de opdyngede grene og trærødderne (stød), der blev gravet op og solgt i rummeter. Dengang benyttede man kun kakkelovn og brændekomfur til opvarmning og madlavning.

Hjemmeslagtning var også forbudt, men man gjorde det alligevel. Hos Skipper Krag blev der slagtet tre grise op til jul. Det foregik inde i gården, - og så blev porten ud til vejen lukket, så betjent Hansen ikke skulle opdage det!

Men risikoen var ikke så stor, - han kom først da det blev mørkt, og så fik han en nyslagt gris læsset ind i bilen. Han skulle også have flæsketeg til jul.

Der var jo også mørklægning under krigen. Men det kunne være vanskeligt at mørklægge i staldene. En aften jeg arbejdede i stalden hos Skipper Krag fik jeg besøg af betjent Hansen. "Der er for meget lys her" sagde han, hvortil jeg kun svarede "Nå!".

Da Skipper Krag lidt efter kom ind i stalden, fortalte jeg ham, at det var galt med mørklægnin-gen, hvortil han svarede: ”Jeg så at betjent Hansen var her, og ligeledes politimesteren, der sad ude i bilen. Jeg får sikkert en bøde, men hvis Hansen havde været alene, så havde jeg kun fået en advarsel”.

Under krigen benyttede bønderne i Mellerup to dyrlæger. Dreier fra Ø. Tørslev og Larsen fra Harriidslev. Da benzinen jo også var rationeret, kunne man sjældent anvende bilen, og måtte ty til andre befordringsmidler. Dreier kørte om sommeren rundt med en travhest og en jumbe, om vinteren med slæde. Larsen kørte på cykel.

Dreier var den yngste af de to dyrlæger, og den dygtigste. Det var næsten altid ham der blev sendt bud efter ved de alvorlige tilfælde. Larsen kunne så klare de lette opgaver. Den medicin han ordinerede, var mest pulver, - og blev derfor kaldt ”Pulver-Larsen”.

En dag mistede tyren på Sædougård appetitten. Larsen kom og så til patienten, og sagde: ”Jeg tror sørme den skal have et pulver”, men det hjalp dog ikke. Så blev der sendt bud efter Dreier, - og tyren kom sig!

En tid efter var Larsen tilfældigvis lige i nærheden af Sædougård, og kom så ind for at se til tyren. ”Den har det udmærket”, sagde Ingemann med et lunt glimt i øjet. ”Jeg tænkte det nok”, svarede Larsen ”Det var pulveret den havde brug for”.

*Sign.
Henning Olesen*

Christian den tiende på hans daglige rideture gennem København. Han var et samlingspunkt for os under besættelsen.

En tysk soldat spurgte en dag en københavnner: ”Hvem passer på jeres konge?”

”Det gør vi alle sammen”, svarede københavnneren.

Jubelscener fra befrielsen, den 4. maj 1945.

Foto: Henning Olesen

Anekdoter fra Mellerup

Af Henning Olesen

Fortalt af Søren Vangsøe:

- En pige blev gravid under besættelsen. Der var nogen, der havde set, at hun engang fulgtes med en tysk soldat, så man kunne jo aldrig vide!
Men da der ingen beviser var, skulle man ikke snakke højt om det. ”Det vil jo vise sig når ungen skal til at snakke”, var Niels Mandrups konklusion.

Søren Vangsøe, siddende på trappen mellem børnene og Niels Mandrup. Foto: Nørhald Egnsarkiv.

- Jens Hansen som var lidt langsom i optrækket, mødte en dag Søren Vangsøe. Søren kunne godt lide at drille ham, og siger: ”Har du hørt, at der kom en tysk flyvemaskine forleden, den kom så lavt, at den fløj over Jens Rasmussens kat”, hvorefter Jens Hansen udbrød: ”Gjorde den det, - døde den?”
- Vi havde 3 hårde vintre i 1940–41–42 og varme og tørre somre. Et år blev der manglen på kartofler, og man måtte spise vandgrød og pandekager et par gange om ugen. Så fortæller Søren Vangsøe: ”Har I hørt det sidste nye, - doktoren tager 3 kartofler for at trække en tand ud!”
- Sidst i 1930’erne var der 2 piger, der svømmede over Kattegat, - Ragnhild Hveger og Jenny Kammersgaard. En bedrift der blev talt meget om, hvorved Søren Vangsøe kom med følgende bemærkning: ”Har I hørt, at Jenny Kammersgaard var på vej ind gennem Randers Fjord, men nåede ikke længere end til Mellerup, hvor hun blev fanget i Alfred Kjeldsens åleruse”.

Støvring Mellerup Idrætsforening

1867 - 2006

Fortalt af Hovedformand Jørgen Møller

Støvring Mellerup Idrætsforening eller SMI som vi jo kalder vores lokale idrætsforening har virkelig ”stamtavlen” i orden, og hører til i kategorien af idrætsforeninger, der har rødder i Skyttebevægelsen og senere den folkelige bevægelse med Højskoler, Andelsmejerier, Brugsforeninger og Valgmenigheder er en af mange idrætsforeninger, som blev stiftet på landet.

Vi kan derfor snart fejre 140 års jubilæum, og pointen er, at det er i lige linie men alligevel gennem en vellykket integration af tilflyttere og nye ideer. Vi har aldrig været bange for at prøve noget nyt i foreningen, sådan som foreningsprotokollerne, de historiske beretninger og den aktuelle situation viser.

I sjælden grad har disse bevægelser fra sidste halvdel af 1900 årene sat deres aftryk i Mellerup og omegn, og der er en flot sammenhæng mellem forhistorien og nutiden.

Mellerup karlehold 1904. Leder Albert Kjærgård

Mellerup Skolehjem var højskole fra 1880 til 1917, og herfra udsprang ideen om et forsamlingshus, der blev bygget i 1882. Ved indgangen til Valgmenighedskirken på Almisbakken står der en buste af Jens Bek, der blandt mange andre gøremål var en karismatisk leder af Mellerup Højskole.

En Valgmenighed blev dannet i 1890 og dens første præst var salmedigteren og forfatteren Jakob Knudsen, der i 1891 i Mellerup Valgmenighedspræstegård skrev vores mest sungne salme: ”Se nu stiger solen”. I Støvring byggede man Andelsmejeriet ”Kronjyden” og i samklang med alle disse kraftpræstationer og på samme tid udvikledes den folkelige idræt, som også i dag er foreningens basale fundament. Idrætten i området starter i 1867, hvor man i Randers 1. juni 1867 stiftede Randers Amts Skytteforening, hvor 300 bønder fra op-landet var mødt frem, og ganske givet også folk fra Støvring og Mellerup, så derfor daterer vi vores start til denne dato.

Aktiviteten var i de førsteange år skydning, og senere i 1892 kommer gymnastikken på programmet, og i 1899 kan man i avisen læse følgende om Mellerup: *"Med Højskolen som kildevæld præges det lille landsby-samfund af et frodigt foreningsliv, der spænder over skytteforening, sangforening og landets mest aktive gymnastikforening...."*

På baggrund af en tragisk ulykke under en skydning på Henning Olesens eng ved Østerbro, hvor en ung mand bliver dræbt, dør interessen for skydning, og gymnastik og det nye spil fodbold, kommer i flere år til at præge foreningens liv.

Vi ved mest om udviklingen i Mellerup på grund af bevarede protokoller, avisartikler og en betydelig evne til at blive kendt på grund af de mennesker, der prægede byens liv i de første år. Mellerup var en by med saft og kraft, og det håber jeg selvfølgelig vi kan vække til live igen.

For at gøre en lang historie kort, så udviklede naboforeningen Kronjyden i Støvring og Idrætsforeningen i Mellerup sig i takt med at nye idrætsaktiviteter dukker op, og der spilles dilettant og arrangeres sportsfester med et betydeligt samarbejde, og i slutningen af 1950 indledes drøftelser om en sammenlægning af de to foreninger til én.

Fodboldhold fra Mellerup 1938

Håndboldhold fra Støvring 1941

I 1951 afholdes den første ordinære generalforsamling i den nye forening Støvring Mellerup Idrætsforening, og derfor holdt vi de store jubilæer 40 og 50 år i henholdsvis maj 1991 og maj 2001. Man kan sige, at da jeg er født i 1949 og SMI er stiftet i 1951 har vores historie været knyttet tæt sammen. SMI og fodboldbanen og fodbolden har fyldt meget i mit liv, og den dag jeg fik de første fodboldstøvler i 1958 og kunne komme på hold var en uforglemmelig dag. Så kærligheden til SMI stammer tilbage derfra.

Alliancen mellem de to foreninger har vist sig at give en livskraftig forening, og i dag har vi 12 forskellige idrætsaktiviteter og ca. 800 medlemmer, hvoraf nogle er medlem i det vi kalder SMIFF-afdelingerne. Det betyder at vi gennem en del år har udviklet et samarbejde med naboforeningen Fjordbakken i Albæk om senioridræt, håndbold, ungdomsfodbold og på det seneste seniorfodbold. Fjordbakken blev for øvrigt stiftet af en kreds af unge fodboldspillere fra Albæk, Østrup og Vestrup, som efter at de havde spillet fodbold i SMI valgte at lave deres egen forening i Albæk.

Foreningen levede sit eget stille liv i starten af 1950'erne med fodbold og håndbold på banen mellem Støvring og Mellerup. Den blev anlagt under krigen i 1941 med hest, trillebør og skovl, og uden "trakose", og det er derfor, at vores gamle fodboldbane har græsset med de længste rødder i Jylland. Uanset hvordan vi "mishandler" banen om foråret, så kommer græsset altid op igen, når den første varme skyller ind over landet.

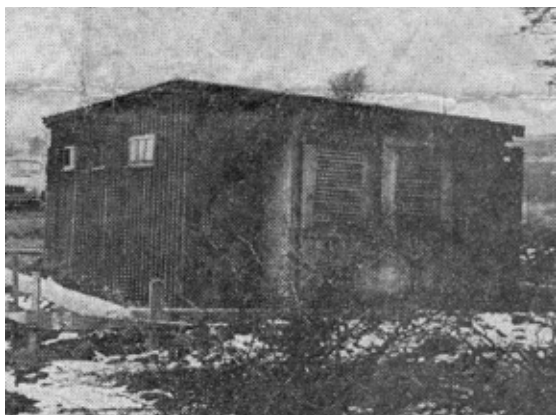
Om vinteren dyrkede man gymnastik i forsamlingshusene, og den klassiske ynglingshistorie om at det altid var så koldt i de uopvarmede forsamlingshuse, at man startede gymnastikken med overtøjet på, og efterhånden som man blev varm, smed man så tøjet, og til sidst blev det så rigtig hyggeligt, gælder også for SMI.

På Stadion byggede man et klubhus i 1950'erne, - eller var det tidligere? Det var af grønne brædder, altså et træskur med to omklædningsrum, - et til os og et til det tilrejsende hold. Et bold-

og kridtrum og et lokum med spand, og et gulv af grus, som blev revet en gang i mellem. Der var ingen vand og ingen strøm, men sådan var det de allerfleste steder, så det var der ikke noget mærkeligt i.

Jeg husker den særlige stemning og lugt, der var i et træhus, der er opvarmet af sommervarmen, sammen med svedigt fodboldtøj og svedende fodboldspillere. Senere fik vi indlagt vand, men det var en vandhane med koldt vand, og den stod udenfor, men de nye tider var langsomt på vej.

I 1966 byggede man et nyt klubhus, men stadigvæk kun med to omklædningsrum, men nu med to toiletter og et fyrrum med oliefyr, der gav varmt vand til badningen og opvarmede omklædningsrum, og indvielsen af dette fantastiske klubhus foregik med pomp og pragt og med optog gennem Mellerup fra Kroen og gennem byen til klubhuset, - og der var musik og faner i spidsen. Det var en stor ting at få sådan et klubhus, og det var selvfølgelig bygget af frivillige med Henning Sørensen, Jens Karl Andersen og John Hammer i spidsen.

Klubhuset i 1950'erne

Udvidelsen af klubhuset 1976

Optoget gennem Mellerup i 1966

I slutningen af 1960'erne, og lige før Støvring Mellerup Sognekommune blev en del af stor-kommunen Nørhald, var sognerådet så fremsynet, at de bevilligede en ny fodboldbane, som blev anlagt af entreprenør Hans Markussen fra Albæk. Men inden banen kunne tilsås med græs rev medlemmerne banen af for små og store sten. Mon det kunne lade sig gøre i dag?

Senere har vi bygget til flere gange, og det er vi for så vidt i gang med netop nu. I 1976 udvidede vi med omklædningsrum nr. 3 og et køkken og samlingslokale, og i 1992 byggede vi atter til med omklædningsrum nr. 4 og et dommerrum, og nu har vi i 2004 ombygget vores køkken og lagerfaciliteter og er i gang med omklædningsrum nr. 5 samt andre lokaler.

Set over tværs og efter at have været med til at bygge på klubhuset i de seneste 25 år, kan man sige, at det var lettere at få folk til at deltage med frivilligt arbejde for nogle få år siden end det er i dag, og det igangværende projekt er nok det sidste med et islæt af frivillighed. Det synes jeg er en skam og der mistes noget fællesskab og sammenholdskraft i en forening, når medlemmerne ikke vil deltage i den del af foreningslivet. SMI er måske på det felt blevet til en selvfølge og en slags

”offentlig institution”. De sportslige resultater skal ikke omtales i detaljer, men i 1963 rykkede vores førstehold i fodbold op i serie 3 i JBU, og der har vi uafbrudt været i over 40 år med enkelte afstikkere til serie 2 og serie 4. I håndbold

De sportslige resultater skal ikke omtales i detaljer, men i 1963 rykkede vores førstehold i fodbold op i serie 3 i JBU, og der har vi uafbrudt været i over 40 år med enkelte afstikkere til serie 2 og serie 4. I håndbold er det mest spektakulære resultat vores oprykning til Danmarksserien i 1987. Det holdt kun et år, men det var sjovt at prøve det, så vi må sige, at SMI er en forening for breddeidrætten.

Et andet tema jeg kort vil sige noget om er vores ledere, og der er det sådan at dem der virkelig har gået foran og trukket det store læs i foreningen som frivillige og selvfølgelig ubetalte ledere, de bliver udnævnt til æresmedlemmer. Vi har fra 1951 til foråret 2006 udnævnt nu afdøde Jens Karl Andersen, som fik en stor karriere i Dronningborg idrætsforening. Men ellers har vi udnævnt nu af-

døde Martin Gammelby, som har givet navn til den nyeste vej i Mellerup, ”Martin Gammelbysvej” i centrum af Mellerup. Jens Simonsen, eller posten som vi kalder ham, bor i dag på Fjordhøj og Lisbeth Krag bor i Hald. De to sidst udnævnte æresmedlemmer er Ove Thomassen, der i dag bor i Randers og Eva Simonsen, som bor i Lindbjerg. Fælles for disse mennesker har været en utrættelig indsats gennem mange år.

Der er træk i samfundsudviklingen som har betydet meget for udviklingen i SMI, og der er selvfølgelig en tæt sammenhæng mellem byudviklingen og foreningsudviklingen. Udbygningen af det ”nye” boligområde i Mellerup ”Fjordbakken” i 1960’erne gav os et vældigt løft medlemsmæssigt, og der er blandt andet derfor, at SMI i dag varmt støtter op om udbygningen af Mellerup med flere boliger. I 1967 havde SMI 90 drenge og herrer og 60 damer og piger, og i dag har vi omkring 800 medlemmer.

SMI's idrætsanlæg

SMI gymnaster på Efterskolen

Løbetræning i skoven

Det næste løft var da Korshøjhallen i Harridslev i 1981 blev bygget og vi fik plads til mere håndbold og som noget nyt badminton, og det skal selvfølgelig også nævnes at vores store gymnastikafdeling fik gode forhold på Mellerup Efterskole, og har haft til huse der i over 25 år. Pointen er, at når faciliteterne er der, så kommer medlemmerne.

Gymnastik og fodbold for de yngste medlemmer

SMI i dag. I dag består SMI af en lang række afdelinger, som tilsammen dækker et meget bredt spekter af aktiviteter. Vi har gymnaster, fodbold- og håndboldspillere, badminton- og petanquespillere, motionsløbere, stavgængere, skiløbere, motionscenterfolk og motionscyklister samt adventure og senioridræt, og hvem ved, måske kommer der nye ting til, fordi der i SMI er en lyst til at prøve nye ting. Dur de overlever de. Dur de ikke, så nedlægges de igen. Har nogen en ide, så lægger SMI gerne lokaler, organisation og økonomi til, og sådan skal vi holde liv i den gamle forening. Så selv om vi snart fylder 140 år er der stadig liv og lyst i foreningen.

Jens Karl Andersen, SMI's formand i 60'erne.

**Sign. Jørgen Møller
2006**

Martin Gammelby, SMI's formand i 80'erne.

Genopstart af Mellerup Friskole

Af Aage Blicher Jepsen

Der er mere end 100 års tradition for at drive friskole i Mellerup. På den plads, hvor den nu ligger blev den første bygning opført i 1887.

Af forskellige grunde lukkede skolen i 1972. Bygningerne blev overtaget af Mellerup Valgmenighed, som efter kort tid overdrog dem til Mellerup Ungdomsskole, under forudsætning af friskolens drift skulle genoptages, når og hvis der viste sig mulighed herfor, og ønsket var at skolen skulle drives på en Grundtvisk/Koldsk grundlag.

Der gik nu omkring 10 år, hvor bygningerne blev brugt til forskellige formål i forbindelse med Ungdomsskolen. I 1978 kom Bodil og Jens Aagaard til Mellerup Ungdomsskole som forstanderpar. Der var fra midten af 70'erne kommet flere børnefamilier til Mellerup. Først i 1982 opstod tanken om muligheden for genoprettelse af friskolen.

Der blev dannet en initiativgruppe, de første der var med var: Chr. Madsen, Østrup, Hanne Sørensen, Mellerup, Edith Olesen, Støvring og Birgit Buhl, Albæk, sammen med Jens Aagaard gik de i gang med at undersøge lovgivning, grundlag og mange andre praktiske ting. Der blev indkaldt til orienterende møde for alle interesserede d. 27. oktober 1982, her mødte mange forældre op, der var en positiv stemning og der blev sigtet på at oprette skolen fra august 1983.

Mellerup Friskole i 1970'erne

Formand Poul Engberg og forstanderparret Bodil og Jens Aagaard

I efteråret 1983 kom der henvendelse fra flere forældre som ikke havde været med før, det gav fornyet optimisme og en stor gruppe samledes på Mellerup kro, her blev det besluttet at meddele bestyrelse og forstander på ungdomsskolen, at man ville indmelde børn til friskolen, og der blev lagt plan for hvordan forældrene kunne/skulle hjælpe med de mange praktiske opgaver med istandsættelse og klargøring af skolen og skolegården. Der var nu tilmeldt 19 elever. Det var bl.a. det initiativ der gjorde, at ungdomsskolens bestyrelse sagde ja til at arbejde frem mod at lave kombineret Fri- og Efterskole, med friskole i den oprindelige friskolebygning. Formanden Poul Engberg var til møde i Undervisnings-

ministeriet d. 12. januar 1984, hvor der blev givet retningslinjer for oprettelsen. Dagen efter var der indkaldt til forældremøde, hvor det videre forløb blev drøftet. Der skulle nu søges lærere, Ellen Jensen fra Sdr. Næra Fri- og Efterskole blev ansat. Til stillingen som børnehaveklasseleder ansatte vi Grethe Brandsen, som mange af os kendte fra hendes virke på Korshøjskolen i Harridslev.

I begyndelsen af april var vedtægterne godkendt med stor velvilje fra skolekredsen. Nu begyndte virkeligheden med det store praktiske arbejde der skulle gøres inden skolen var klar til at modtage eleverne. Det så ret uoverskueligt ud. Området var nærmest groet efter i buske og træer, indvendig skulle stort set alt repareres, slibes og males.

Der blev gjort en kæmpe indsats fra forældrene også med hjælp fra børnene. Der opstod en pionerånd, som blev medvirkende til det store engagement blandt forældrene, som viste sig at være et betydningsfuldt fundament for skolelivet.

Lærer Ellen Jensen og børnehaveklasseleder Grethe Brandsen med Friskolens elever 1984

Det blev besluttet at spærre indkørslen fra Amtsvejen, der blev ryddet op så der kom en god legeplads, der blev købt et stykke jord af Valgmenigheden så vejen kunne ledes bagom skolen via parkeringspladsen, der blev købt et stykke jord af Peter Krag's jord, her blev lavet boldbane.

Da mange af børnene kom fra nabobyerne blev der indkøbt en folkevognbus til afhentning og hjemkørsel af børnene. Der skulle ansættes en pedel til at køre bussen og andet pedelarbejde, det blev Niels Erik Hansen, Møllerup.

Den 8. august 1984 var den store dag da børnene skulle begynde, 21 børn var nu klar til første skoledag. Da vi kom til skolen med bussen fyldt med børn og forældre, var det som om alt lyste glæde, spænding og forventning. Der blev sunget sange, og dagen blev fejret på forskellig vis. Møllerup Friskole var nu en realitet.

Sign. Aage Blicher Jepsen
2006

Nybyggerne på Fjordbakken

Af Minna Jensen

Minna og Kresten byggede det allerførste hus i den nye udstykning på Fjordbakken i Mellerup. Huset har i dag nr. 63, Fjordbakken, Mellerup.

Efter at have boet en del år forskellige steder i Mellerup, da Kresten arbejdede på Støvringgård, bl.a. i det gamle bindingsværkshus overfor Brugsen, kom Harry Mortensen, medlem af Støvring Mellerup Sogneråd, en aften på besøg og sagde, at hvis det var vores mening at blive boende i Mellerup, så skulle vi købe en byggegrund nu.

Vi byggede så i 1967 og var alene det første år, og flyttede ind i november 1968. Den første vinter var vejene på Fjordbakken ufremkommelige, og vi måtte stille vores bil omme på Amtsvejen. Sneploven kunne ikke komme ind på Fjordbakken da kloakdækslerne stak 20 centimeter over vejen der endnu ikke var asfalteret.

Fjordbakken før udstykningen. Her gik køerne fra "Enghaven" og græssede i mange år.

Dengang havde vi udsigt over fjorden fra Uggelhuse og helt til Skalmstrup. Året efter blev der bygget to huse og året efter igen tre, - og så skal jeg ellers love for, at det tog fart og gik meget stærkt. Senere er så Tathøj og Fjordhøj kommet til, og på et tidspunkt var vi 6 søskendepar, - dog ikke alle sammen i familie med hinanden.

Så blev grundejerforeningen stiftet og den holdt nogle gode gadefester, så vi blev rystet godt sammen. Hvis det var dårligt vejr, så flyttede vi bare ind i et af husene med stor kælder. Vi er stadigvæk glade for at bo her.

Herefter var der en livlig debat om Minnas oplæg på fortælleraftenen den 25.10.2005, og der blev spurgt om hvordan man tog imod de nye, der flyttede til. Svaret var, at de selvfølgelig blev inviteret med til de mange gadefester der blev holdt, bl.a. med karneval med udklædning. Det var også vanskeligt at byggemodne alle grundene på grund af ler, vand og mudder, idet området oprindelig hed "Lergravsbakken" eller "Lerbakken".

Endvidere blev der spurgt om der er forskel på livet på Fjordbakken dengang og så i dag? Ja, vi er jo alle sammen blevet ældre, og børnene er flyttet hjemmefra for nogle år siden. Hækkene er vokset op, og der er ikke så mange fester længere. Det var, da det gik bedst 72 skolesøgende børn mellem 7 og 16 år på Fjordbakken, og selv om der er mange nu, så er det slet ikke det tal, vi taler om.

Når alle disse børn var stået på skolebussen, og fortsatte ned omkring Lodsvejen, så var der ikke mere plads i bussen. Nogle forældre klagede over, at de mindste børnehaveklassebørn bare blev skubbet til side, og ikke kunne få plads i bussen. Der var eksempler på, at der på visse ture var over 80 børn i en bus! Løsningen blev, at man sendte en bybus herud, og så var det vist næsten lovligt med ståpladser.

Fjordbakken nr. 63

Udsigten over fjorden ved Kresten og Minnas hus.

Folk der boede på Fjordbakken, og området som sådan blev i en periode desværre betragtet som en "by i byen", forstået på den måde, at man levede sit eget liv og ikke deltog i de arrangementer, som f.eks. idrætsforeningen og forsamlingshuset arrangerede. Måske var der for mange tilflyttere, der kom på én gang, og måske havde de nok i sig selv og deres Grundejerforeningsfester.

Flere andre sluttede op om dette synspunkt, og blandt andet er det vist aldrig glemt, at samme dag som Forsamlingshuset fejrede indvielsesfest efter en renovering, - så var der grundejerfest på Fjordbakken! De ville ikke deltage i byens liv, - men det var dengang - og selvfølgelig var der fejl på begge sider. Nu forsøger vi at tage godt imod alle tilflyttere og integrere dem i byens liv. Men vis man vil være med, skal man også som tilflytter selv vise, at man er interesseret.

Den nu pensionerede landpost, Jens Simonsen, bemærkede også den store forskel der var at gå post på Fjordbakken og i "gammel-Mellerup". På Fjordbakken var der postkasser, og man talte sjældent med folk, hvorimod turen i den anden del af byen var uden postkasser og flere mennesker var hjemme i dagtimerne, og dermed en del mere "snak" på postturen.

Samme tema kunne slagtersvend, Evald Jensen fortælle om, nemlig at han oplevede det store skift, der skete i 1960'erne med livet på landet og i Mellerup. Slagter Hans Pedersen i Mellerup havde i mange år kørt landtur med slagtervognen til landsbyerne omkring Mellerup, men da kvinderne "rejste hjemmefra i dagtimerne", som Evald sagde, så var der jo ingen til at handle med slagteren, og slagter Pedersen var nok en af de første forretninger, der lukkede i byen.

Et emne, der ganske vist faldt lidt uden for aftenens emne var, at Kaj Wollesen kunne berette med sikkerhed om, hvor den første Brugs i Mellerup lå. Det gjorde den i Kajs hus (Amtsvejen 109) fra 1891 til 1898, og uddeleren skulle have 6 % af omsætningen for at lægge lokaler til.

Sign. Minna Jensen 2006

Mellerup i 1960'erne

- om erhvervslivet og serviceniveauet,
som jeg husker det.

Af Kaj Wollesen

Jeg vil fortælle lidt om de forskellige mennesker, virksomheder og forretninger i Mellerup som jeg kendte dem, og havde med at gøre fra 1962 og fremefter. Jeg kom til Mellerup og blev gift i 1960, og købte vognmandsforretning den 1. september 1962.

Vi starter på Østerbro:

- Fisker Holger alias Holger Christensen satte vinduer i, malede og tapetserede for mange i byen. Når der var et par timere frihed, spillede jeg skak nede ved Holger og Ninna.
- Længere inde på Raisløkke, smedemester Anders Christensen.
- Længere mod syd havde tusindkunstneren Jens Kjeldsen sit værksted. Han handlede med cykler, knallerter, både og påhængsmotorer.
- Naboen Albert Olesen var murer. Ham kunne vi få til at lægge løse tagsten fast, og lave lidt pudsearbejde.
- Og så var der færgemanden, derude hvor Amtsvejen ender. Når vi kom med koks til Hedegaard skulle vi i sagens natur have hele lommer, for her vi fik en del af betalingen i småpenge.
- Vi bliver ved fjorden, for der var jo også fjordfiskere, der levede af fiskeriet, bl.a. Harry Mortensen, Svend Skomager, Troels Hou og Leif Langberg. Leif købte en moderne fiskerbåd, og da den blev søsat, skulle festen foregå i et stort telt i haven hos hans svigerfar, Vagn Mønster. Vi var mange der var med til festen, men der skete desværre det, at fiskerbåden tabte skruen da den blev sat i vandet.

Jens Kjeldsen var også med til festen. Det var dengang det blev moderne med farvefjernsyn, og jeg proklamerede: ”Jens, sådan et vil jeg også have”, - men Jens tog en dram, kiggede op på mig og sagde: ”Det kan du ikke få, - du er jo farveblind!”

Færgefarten før "Ragna" blev indsat i 1963

Den faste ruteforbindelse Mellerup - Randers

- Vi fortsætter til Mellerup kro og afholdshotel. Kroejeren hed Jens Jespersen. Han var gift med Jane, der drev kroen i det daglige, mens Jens passede sit job som murermester. Datteren Asta overtog senere kroen, og fik spiritusbevilling. Hun arrangerede i flere år teltpaller i kroens have.
- Rutebilejer Anton Skjøtt boede på Lodsvej. Han havde startet en rute fra Mellerup færgested via Åstrup – Lindbjerg – Tinget – Gimming til Randers.
- Mælkeudsalget havde vi i "Konso".
- Vi haster videre op på bakketoppen til huset med den store garage, der var fast station for rutebiler, først Pedersen, - senere Obels grønne busser.
- Og så kommer vi til el-installatør Laursen, der havde værksted og butik i det røde hus ved skrænten.
- I dette årti var der også 3 vognmænd i byen. Aage Nielsen, senere Kaj Wollesen, Emil Revsbæk og Karl Langberg.

Brugsen

Købmanden

Bageren

Isboden

- Vi havde også anlægsgartner Dyrby, der boede i det gule hus ved Birkestien.
- Slagter og handelsmand Hans Pedersen havde bopæl, slagteri og kødudsalg overfor kirkegården, og ligeledes også fast landtur.
- Vi går videre til brugsforeningen. Brugsuddeleren hed dengang Aksel Hove.
- Bag ved brugsen, i den gamle kommuneskole, havde Mortens Bogtryk sit lille trykkeri.
- Oppe på toppen, langs Åstrupvej, var der 2 store virksomheder – den kommunale grusgrav og den store grusgrav, ejet af Ingemann Larsen, hvor jeg selv har arbejdet.
- I "Elmely" langs med Bavnevej var der en kort overgang Mini-taxa, ejet af Søren Overgård.
- Vi vender tilbage til Amtsvejen, hvor bagermester Schrøder havde bageri og ud-salg i et ældre delvis stråtekt hus, der lå inde på den nuværende parkeringsplads ved sognekirken.
- På toppen overfor langs Kirkestien boede gartner Schrøder. Han havde lidt land-

brug og et gartneri, - og solgte jordbær og grønsager på torvet i Randers.

- Og så var der også bygmesterfirmaet Johannes og Svend Tange, far og søn, der byggede huse og stalde. Mor Karen havde også en lille butik med slik og is.
- Længere oppe mod Friskolen havde Laurits Christiansen snedkerværksted. Han leverede alt indenfor sit fag, og havde flere svende og lærlinge i arbejde.
- Naboen, mekaniker Eigil Pedersen, havde både bopæl, reparationsværksted og benzintank i mange år.
- Købmandsbutikken lå i den gamle gård langs Støvringgårdsvej. Her havde købmand Bernhard Christensen også sin bopæl.
- Længere nede i svinget havde smedemester Hilmer Nielsen bopæl og værksted. Han var den sidste smed i byen, der skoede heste.
- Helt henne ved skoven boede Kresten Bak, en søn af Jens Bach, - han havde i en årrække maskinstation.
- Hvis man ville ud at køre, kunne man leje biler hos Jørgen Skårup, der bor ude overfor fodboldbanerne.
- Jørgen Andreassen havde også en stor murermesterforretning i byen.

Kroen

Smeden

Nu vender vi tilbage til forskellige serviceforretninger for byens borgere:

- Dengang havde vi også et posthus overfor brugsen. Bestyreren hed Nanna.
- Længere henne ad Bavnevej havde vi fryseboksen.
- I nabohuset til købmandsbutikken boede Anna på centralen. Hun fulgte byens borgere i tykt og tyndt. Når jeg som vognmand ringede hjem i embedets medfør for at tale med Tove, - så kunne Anna komme med følgende oplysning: ”Det kan du ikke, hun er lige gået til købmand”.
- Vi havde også et postbud og et forsamlingshus.
- Fisker, Harry Mortensen, bestyrede også kontrolstedet for de af byens borgere, der lejlighedsvis var arbejdsløse. De kom altid til kontrol først på formiddagen, for de skulle jo ud at fiske eller skære tagrør. Der skulle jo brød på bordet.
- Jeg vil på falderebet nævne 2 damer som havde en vis betydning for borgerne i byen. Den første: Anna Hove. Hun var sygeplejerske, og næsten altid med jordmoderen, når en ny borger kom til verden i Mellerup.
Den anden: Min svigermor, Agnes Winter. Hun gik ud som kokekone, - det var jo tit fra midt om formiddagen til sent om aftenen. Jeg kørte meget for hende, og spurgte engang, hvad hun fik i timen. ”3 kr.”, svarede hun. ”Det var ikke meget”, sagde jeg, - hvortil hun svarede, ”jeg har jo også fået kosten!”

Angående brugsen skal jeg oplyse, at den første brugs ifølge Peter Østergård lå i det hus, hvor Tove og jeg nu bor. Butikken blev oprettet i 1891 af murermester Jørgensen, og var her til 1898. Murermesteren fik 6 % af omsætningen i husleje for lokalerne, og han havde også den første telefon. Den kostede 5 kr. om året i abonnement.

Små hverdagsepisoder

Af Kaj Wollesen

Som tidligere nævnt havde jeg vognmandmandsforretning i Mellerup i årene fra 1. september 1962 til 12. oktober 1979, og forpagtede også senere grusgraven.

Da jeg efter lange forhandlinger overtog Aage Nielsens forretning kom jeg hurtigt i lære som vognmand. Aage Nielsen skulle jo med de første par dage. Han var ikke så tidligt på færde, så den første dag startede vi kl. 9.30. Op af vejen kom Niels med en sæk under armen, ”Tror han da, at han kan få bud med på den tid af dagen”, sagde Aage, - men det gik jo alt sammen.

Bilen som jeg købte var en 10 år gammel benzin Bedford, der var dyr at køre i. Der gik et halv års tid, så fik vi 2 stk. Mercedes diesel lastbiler, købt i Hobro.

Den første chauffør var Kaj Blenstrup fra Støvring. Vi fik hurtigt store kunder, bl.a. skulle vi holde alle vejene i Støvringgårds skove med grus. Vi fik 2 mælketure til Støvring mejeri, og havde endvidere Harridslev Cementstøberi, murermester Søren Hedegaard i Støvring, DLG i Ø. Tørslev og entreprenør Alfred Pedersen i Albæk som kunder, så den tredje bil kom hurtigt med Kurt Jepsen ved rattet.

Kaj Wollesens hus - Amsvejen 109

Aage Nielsen boede i dette hus - Amsvejen 116

Små hverdagsepisoder:

- Thorvald Gertsen boede nogle år i en gammel rutebil på den gamle fyldgrav nedenfor byen. Han kom en dag og spurgte ”Kan du tage en kommode med fra Randers”, - men da jeg ville tage kommoden, kom der en mand og sagde at det var hans. Den eneste kommentar Thorvald havde til episoden var: ”Hvad fanden, var han hjemmel!”
- En dag, da jeg kom med et læs sand og holdt derhjemme, havde jeg glemt at trække håndbremsen. Bilen løb ned ad bakken og endte i haven ved rutebilhuset.
- Kurt havde været en tur i Albæk, og der købt en ged, - men da jeg kom hjem, gik geden og åd af Toves blomster. Det var ikke så heldigt!
- Jeg var en tur i Humlebæk med rørtag for C. A. Poulsen på Støvringgård, og havde en såmaskine med hjem fra Nordsten til smedemester Pedersen i Støvring. Da jeg var henne ved Poulsen med regningen, kiggede han op på mig og sagde: ”Der tjente du mange penge, du havde jo læs med hjem”, - men vi blev ved med at have ham som kunde. Vi kørte om vinteren flere læs korn til Randers.
- Det var slid og slæb hver dag med 2 mælketure, koks i våde sække om vinteren og dele fra Harridslev Cementstøberi, alt skulle jo læsses af og på med hånd-

- kraft. Kornsække ude på marken om høsten blev også læsset med hånd, - men så fik vi sækkeløfter – det gjorde det hele nemmere.
- Da mejeriet i Støvring stoppede fortsatte vi med at køre mælk til mælkecentralen på Mariagervej i Randers. Kørepengene gik ind i Andelskassen, der dengang var i en villa på Amtsvejen. Der sad Kås og Dalsgård og styrede det hele med kuglepen og blyant. ”Hvorfor låner du ikke penge her, når du køber lastbiler?”, spurgte de, - og sådan blev det. Vi brugte dem også da vi købte huset, hvor vi bor nu.
 - I sommeren 1963 startede jeg renovationskørsel i Mellerup. Der var nogle der sagde: ”Vil du nu til at gå fallit, du er jo lige startet”, men det blev en stor forretning. Snart havde vi hele byen med. Det var hver lørdag. En chauffør og to mand til spandene eller tønderne. Vi læssede af i en gammel fyldegrav på Murhusbakken. Det var værst for var Tove, hun skulle jo ud med alle regninger én gang hvert kvartal. Det kostede 39 kr. pr. kvartal, og der var aldrig problemer med at få pengene.
 - Vi havde også snerydning og grusning om vinteren. Harry Mortensen, en god ven og nabo, var med i flere år. Vi sad jo tit fast i sne og is, men Harry var altid til at stole på, jeg kørte ikke frem, før han gav tegn. Det var Støvring – Mellerup kommune vi kørte for. Vi skulle rydde sne indenfor kommunens grænser, men når vi kom ud til Skalmstrup-vejen skulle vi vende, uanset om der var ryddet fra Tvede eller ej. Det var sådan set en blindgyde.
 - Harry havde altid pibe i munden, og sad med tommelfingeren ovenpå piben. En dag, da kom vi farende ind mod Støvring ad Kronjydevej, lød der et stort brag, - og op af snevolden stod en bil på højkant! Det viste sig at være skomagerens bil. ”Hvad ville han her i det vejr?”, var Harrys kommentar. Vi havde heldigvis forsikret, - og fortsatte med fuld fart efter Tvede til, - så råbte Harry pludseligt ”Hvor skal du hen mand!” – vi var kommet på den forkerte side af telefonpælene.
 - En nytårsmorgen blev vi kaldt ud, - hvilken herlig dag! Da vi kørte op ad Nørreskovvej skulle jeg have frisk luft. ”Vi bytter plads”, sagde Harry ”Jeg kan godt køre den bil, det har jeg set så mange gange”. Harry sad i kommunalbestyrelsen, og da vi kom til Støvring mødte vi Poul Kjeldsen, han ville have at vi skulle grave os igennem ud til sognerådsformand Jens Johan Bonde. ”Det haster ikke”, sagde Harry ”Der er jo ikke bestyrelsesmøde i dag”.
 - Det var trist som det gik under en snestorm, da Harry fik et ildebefindende og måtte bæres ind til Jens Andersen. Snestormen i 1971 var den værste. Vi havde 3 biler, 1 gummiged og 5 mand i arbejde uafbrudt i 5 døgn!
 - Harry var én af de få, der havde fjernsyn. Der sad vi tit og så fodbold, - allerede dengang spillede Ole komedie.
 - I 1965 kom grusgraven til, så fik vi travlt, - flere folk, flere biler samt gummiged og traktor med dumpers, - og mere og mere papirarbejde!
 - Vi havde en dyngesand iblandet salt, som vi brugte om vinteren. Ivan, en af anlægsgartnerne, skulle have et læs sand til en have i Harridslev som vi leverede. To måneder efter kom han og ville vide, hvad det var for sand han havde fået, for planterne visnede, - det viste sig så, at Frode havde taget af dyngen med salt i. (3 mand af sted med skovle).
 - En lørdag blev jeg ringet op af politiet i Haderslev. De ville vide om jeg havde en bil til at stå på en parkeringsplads dernede, - hvad jeg sagde nej til. Flink politibetjent, for allerede mandag morgen var der brev med foto af lastbilen med navn på, og så havde jeg fat i chaufføren, der måtte indrømme, at havde været nede for at se til hans pige. Så måtte jeg fortælle ham, at vi ikke drev taxaforretning. Tak for dengang!

- Vi skulle grave en grund ud på Fjordbakken med gummigeden, men dagen efter kom manden og sagde, at han ikke kunne bygge på grunden, - vi havde spejlvendt tegningen, - så på med vanten igen.
- Vi gravede en sø til fru Kristoffersen i Skalmstrup. Den var til fugle, der havde fået olie på fjerene, - det gav en flyvetur til Ingrid Revsbæk og mig. Sønnen Jeppe Kristoffersen var pilot på turen.
- Et år byggede Asta Jespersen til Mellerup kro. Det var under ølstrejken og da vi var nede med sand ankom en stor bil med tysk øl, - så gik arbejdet i stå den dag.
- Den dag vi flyttede genforeningsstenen fra brugsen til den nuværende plads var der stor fest i byen.

Mellerup kro efter udvidelsen

"Ragna" i drift med begge skruer

- Da "Ragna" havde tabt den ene skrue, benyttede vi gummigeden som kontravægt, så "Ragna" fik agterenden op af vandet, mens Anders Christensen satte en ny skrue på. Han sad i en lille båd og arbejdede.
- Vi leverede alt gruset, da amtet udvidede Udbyhøjvej fra Harridslev til toppen af Lindbjerg bakke.
- 4 chauffører stod en dag foran mit skrivebord, - de lagde nøglerne og ville have 1 kr. mere i timen! "Lad bare nøglerne ligge", sagde jeg "Jeg kører selv mælk i morgen. Jeg tror også det er billigere at få andre vognmænd til at levere mælken". Vi blev enige dagen efter, og så kørte det hele igen.
- I disse år havde Tove altid 2 chauffører på kost, og det skete også at vi holdt fest for folkene med påhæng.

Nu skal vi til at slutte. Det var på den måde vi drev forretning, - og kom langt omkring. Der var ikke meget samarbejde blandt kollegaerne dengang. Der lød knubbede ord til vognmændenes generalforsamling. Man skulle være hårdhudet, - vi kunne ude i det fjerne se janteloven eller Livsens ondskab, - vælg selv! Vi havde dog den glæde, at 3 chauffører blev selvstændige: Jacob Juncher, Steen Busk og Kurt Jepsen. - Det var en bid af en tid der er gået, og aldrig kommer tilbage!

Foto: Nørhald Egns-Arkiv.

Sign. Kaj Wollesen

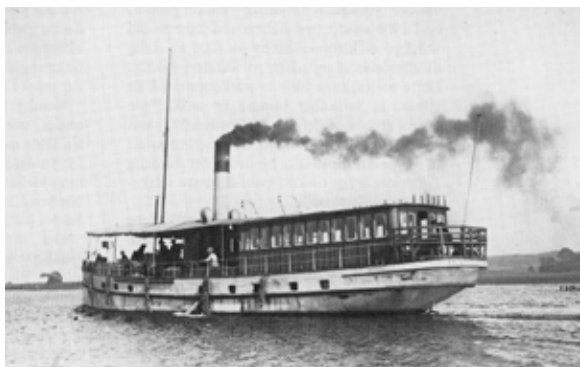
Fra Falkens Bro til bådelaug og havnen for fritidsbåde i Mellerup

Af Peer Andersen

I år 2005 er det en velbygget havn med gode faciliteter, smukt beliggende ved Randers fjord omgivet af kilometervis af absolut flade engarealer og inddæmmede agre. For 30 år siden lå der her mellem tagrørene nogle enkelte fladbundede småbåde. Jorden indenfor var frijord, dvs. jord som ikke nødvendigvis hører til et landbrug, men dog er matrikuleret.

I et par år havde en ung mand, Bent Lund gået og spekuleret på, om ikke der var mulighed for at indrette området, så der kunne ligge flere og større både der. Bent Lund fik snakket med nogle personer, der var interesseret i det samme. At det på forhånd var en fuldstændig umulig opgave, vidste de ikke. Opgaven var umulig fordi området var udlagt som Ramsar-område for mange år siden, dvs. en slags fredning med henblik på at skaffe gode betingelser for vilde fugle, dyr og planter.

Projektet med havnen var aldrig blevet gennemført, hvis ikke de besluttende myndigheder i Voer-området på østsiden af fjorden i sin tid havde glemt at underskrive Ramsar-aftalen. Det var heller ikke blevet til noget, hvis ikke der for mange år tilbage havde været et landgangssted for rutebåden mellem Randers og Mellerup. Falkens Bro hed landgangsstedet, som var etableret ved den nuværende sydlige mole.

Falken var bygget som flodfartøj i Tyskland 1894. Den kom til Randers i 1905 og sejlede i rute fart til 1918.

Falkens Bro - ca. 200 m lang - fra fjordbredden til det tidligere sejlløb, "Raden".

En dækmole for Falkens bro har der også været, der hvor den øst-vest vendte bådebro midt ud i havnen nu ligger. Brokker af sten og cement fra den nedbrudte dækmole ligger stadig tæt under vandoverfladen. Sådan et nedlagt landgangssted var i myndighedernes opfattelse med til at legitimere havnens placering.

Projektet var heller ikke blevet til noget, hvis ikke det kunne bevises, at Falkens Bro faktisk havde ligget der. Beviset blev fundet på Støvringgård Kloster, hvor der fandtes nogle kæmperuller med gamle kort over området, og hvor Falkens Bro var indtegnet. Projektet var nok heller ikke blevet til noget, hvis ikke formanden for teknisk udvalg i Nørrehald kommune, K. Kjær Mathiasen fra Mejlby havde udført et stort og dygtigt arbejde med at åbne dørene til de 7 forskellige ministerier, der efterhånden var involveret. Kjær Mathiasen blev senere æresmedlem i bådelaug med proformatitel som havnefoged.

Det hele blev til noget. Begyndelsen blev gjort ved at interesserede bådfolk lejede sig ind på nabogrunden hos Gertsen i 1975. Og året efter i 1976 var der så stiftende generalforsamling i Mellerup Bådelaug, hvor man etablerede sig omkring den nuværende, men dengang mindre syd mole samt lidt op i den syd for liggende kanal.

Så langt så godt! Men her vil det være på sin plads at filosofere lidt over, hvordan mennesker mødes og arbejder sammen i sådan et pioner-projekt:

Mens havnen udbygges skal der arbejdes sammen ledet af mennesker, der ikke er vant til at lede netop den type arbejde, og som måske heller ikke er vant til at lede og fordele arbejde i det hele taget.

Undervejs mens arbejdet foregår, skal der diskuteres indbyrdes eller med detail-eksperter, som ved – eller måske ikke ved noget om det, de udtaler sig om. Ved et sådan frivilligt arbejde opstår der let forhold, som minder om stemningen i frikvartererne i en skolegård. Der lades hånt om sikkerhedsforanstaltninger. Det man med godt humør vover på bådebroen, ville man aldrig finde sig i på arbejdspladsen.

Kammeraterne brøler af grin, hvis en falder i vandet en novemberdag, når broerne bjærges for vinteren. Den der praler trækkes rundt ved næsen. Den der udtaler sig uden omtanke ties til tavshed. Men glæden ved godt samarbejde er klar nok. I det frivillige arbejde kommer det til at gå sådan, at nogle yder langt mere end man kunne forvente, andre langt mindre.

Begrundelsen for i en historisk oversigt at filosofere lidt over pionertiden må være, at hele denne proces i sig har nogle værdier (på moderne sprog – livskvaliteter), der kan være vanskelige at møde i et moderne industrialiseret samfund. Det har simpelthen været et godt sted at mødes for ligemænd.

Noget der har været med til at holde bådelauget åbent for alle størrelser af trækprocenter, er det store frivillige arbejde der er udført af laugsmedlemmerne i årenes løb, - og endvidere den tøvende måde de økonomiske beslutninger er taget på. Det har holdt udgifterne nede på en tredjedel af, hvad det ellers ville have kostet. At der så mangler lidt i kvaliteten af det udførte arbejde hist og her, er der ikke mange der har klaget over.

Havnen for fritidsbåde 1979.

Bådebroen under isens påvirkning

Mange var interesserede i at have båd liggende omkring sydmolen. Og allerede i 1977 blev pladsen for trang. For østenden af sydmolen blev der derfor etableret en ca. 50 m lang bådebro mod øst ud i fjorden. Nu blev der plads også for lidt større både og med større dybgang, for enkelte bådes vedkommende lidt for stor dybgang, så de kun kunne sejle frit ud i fjorden ved højvande.

En sådan begrænsning i en families fritidsplaner er ikke acceptabel i vor moderne tid. Problemet søgtes løst på to måder, idet 2 bådejere etablerede en pirat-fortøjnings-plattform så langt ude i fjorden, så der var rigelig med vand under kølen, - ganske ulovligt, men det gik godt et års tid, indtil den lange øst-vest bro var bygget så langt ud, at der nu var vand nok under kølen der.

I andet forsøg på løsning af for lidt dybde blev, at en fiskekutter fra Udbyhøj fik hyre til med sin skruer at skylle en rende langs bådebroen ud på mere dybt vand, men ved siden af den skyllede rende blev der desværre en ophobning af det bortskyllede bundmateriale, så mange både fik endnu sværere ved at komme væk fra bådebroen – og især ved lavvande.

Inden øst-vestbroen blev udbygget skete der i vinteren 1976-77 det, at Kong Vinter lagde et 20 cm tyk lag is hen over fjorden. Og i juleugen 1976 kom der en storm fra NNØ og bragte isen i drift henover de dengang etablerede bådpladser. Det sket om natten, og bådpladsernes fortøjningspæle knækkede som tændstikker. Heldigvis var de fleste både taget på land, men enkelte både blev totalt massakreret. En enkelt fiskerbåd blev skruet op i 3 meters højde ovenpå skrueisen, og lå der i lang tid ganske uskadt. Det må have været voldsomt at overvære, men ingen så det ske, for det var jo nat.

Vist nok i 1978 dannes nordmolen af mudder fra havnebassinets uddybning. En uddybning, som var blevet besluttet allerede året før til værn mod Kong Vinters hærgen. Der blev uddybet til forskellig dybde rundt om i havnebassinet passende til de både, man forventede ville komme til at ligge der.

Inden da var der nedbanket en pælerække i hele den planlagte nordmoles længde samt anbragt betonplader bag pælene, så det opgravede mudder ikke løb ud i bassinet igen. En mærkværdighed ved pælenes anbringelse i fjordbunden bør nævnes: Ved nedbankningen anvendtes en rambuk på en Pram. Når rambukkens hammerhoved anbragtes ovenpå en lodretstående 5-6 meter lang pæl, så sank pælen straks af sig selv de første 2 meter ned i fjordbundens mudder. Derefter var der fra en halv til en hel meters bevægelse nedad, hvor der måske skulle hundrede slag til med rambukhammeren for at komme igennem et lag af ukendt materiale. Derefter gled pælen igen let videre ned.

Fiskerbåden ovenpå skrueisen.

Ved højvande oversvømmes såvel engene som vejen ned mod havnen og færgestedet.

Det var virkelig hårdt arbejde at nedramme pælene, for ramslagets ”motor” var i begyndelse to til tre mænd, der trak i et reb for at hæve det tunge hammerhoved. Mere end hundrede pæle blev banket ned i havnens bund med håndkraft, inden der blev lavet en aftale med Randers Havnevæsen om i weekenderne at leje deres motordrevne rambuk med ”chauffør”.

Det tog lang tid før nordmolens mudder var så udtørret, at molen var egnet til at færdes på. Senere begyndte man på at gøre havnebassinet lukket ved at sætte molehoveder på tværs mod øst, kun med en havneindsejling på en halv snes meter bredde.

Når lejlighed og pristilbud var gunstige blev der købt rigtig mange pæle på en 5-6 meters længde. De blev så stablet op på havneterrænet til senere brug ved fornyelse eller udbygning af havnen. Nu er der det problem ved havneterrænet, at det oversvømmes ved kraftigt højvande. Det giver normalt ingen store besværligheder, men på et tidspunkt da der var brugt en del af pælene, og resten lå i et eller to lag, og der samtidig kom meget kraftig højvande, så sejlede en del af pælene lige så stille ud i fjorden.

Det opdagede en af bådelaugets medlemmer. Han fik fat i en del tøjsnor og en motorbåd, hvorefter han sejlede rundt til de yderste pæle, der lå og drev rundt i fjorden og forbandt en halv snes stykker af dem ved hjælp af tøjsnoren. Derefter blev den ca. 60 m lange sammenbundne pælerække ved motorbådens hjælp trukket rundt om de resterende pæle på fjorden. Og til sidst blev pælerækkens to ender fastgjort til land. Senere blev alle pælene bjærget og anbragt grundigt ovenpå hinanden.

Nordmolens molehoved blev etableret ved hjælp af en udrangeret træpram, der blev købt i Udbyhøj. Først var prisen for prammen 30.000 kr., hentet i Udbyhøj. Efter gentagne forhandlinger blev prisen for prammen 5.000 kr., leveret i Mellerup. Prammen blev sejlet på plads, bundproppen trukket ud og prammen satte sig, hvor den står i dag, dog hegnet grundigt inde af solide metalspuns-vægge.

Det var i 1980 planerne med de to molehoveder kom på plads. Alene beslutningen om etableringen af dem involverede bådelaugets bestyrelse, Nørhald kommune, fredningsnævn, havnemyndigheder og lodser. I 1981 kom der en stigning i bådpladslejen på i gennemsnit 67 %. Medlemskontingentet forblev det samme, nemlig 75 kr. To meter pladserne kom til at koste 155 kr. om året, 2 ½ meter pladserne 370 kr., 3 meter pladserne 455 kr. og 4 meter pladserne 605 kr. om året. Stigningerne begrundes med det forestående molebyggeri.

I 1982 stoppede amtet alt arbejde på havnen midlertidigt, pga. manglende tilladelser. Det var på det tidspunkt en ældre mand stoppede fingrene i ærmegabene, spyttede fedt ud til siden og forkyndte den almindelige mening i Mellerup: "Den havn bliver aldrig til noget".

Den ældste båd der indtil nu har ligget i Mellerup bådelaugs havn er bygget på orlogsværftet i 1912. Den blev søsat i Mellerup i 1981 og lagt ved den lange øst-vest bro. Det er en klinkbygget træbåd på knap 9 meters længde og knap 3 meters bredde. En 12 års travalje med 2-smakke-rig, en halv meters dybgang og med fine messingbeslag. Den er blevet brugt som øvelsesbåd i marinen. Under Mellerup Efterskoles ejerskab er den anvendt både som øvelsesbåd og turbåd.

En beretning om brugen af den 12 års travalje kan som et eksempel anvendes til at illustrere, hvordan dygtiggørelse, livsglæde og spændende oplevelser kan gå hånd i hånd og give livskvalitet for bådejer (om mange andre både kunne der fortælles lige så gode oplevelser): Om travaljen, hvis navn er Mjølner, kan siges at den fra Mellerup har været op ad Gudenåen mange gange. Den har været ned langs Djurslands nordkyst og ind inderst i Mariager fjord.

Med kun 50 cm fribord giver den en god fornemmelse af himmel og hav. Den fremdrives ved årer, sejl eller motor og kan klare sig på fjorden i op til 20 m vindhastighed pr. sekund. Den kan med sin ringe dybgang gå så tæt til land, at de ombordværende kan vade ind. Den kan ad smalle kanaler gå ind til små laguner mellem rørene ved Randers fjord.

Den har været anvendt til at øve fastholdelse af beholden kurs, øve "mand over bord" osv. Den har efter sig trukket op til fem efterskoleelever, galende af fryd ved at skylle gennem vandet. Den har også ved glemsomhed og manglende kommunikation været ved at tvinge en coaster på grund på kanaløen.

I 1983 var diverse tilladelser på plads. Men nu var myndighederne for alvor begyndt at kunne se mulighederne for servicering af borgerne ved at komme med planer om havneanlæg for fritidsbåde i Randers fjord: Der blev af myndighederne foreslået en regionsplan med 280 bådepladser, og senere fremlagdes en plan med 600 pladser for fritidsbåde ved Mellerup.

Disse planer var Mellerup Bådelaug modstander af, så det endte med en bevilling på 125 bådpladser. Der kom i øvrigt også protest fra ornitologer, som var bekymret for fuglelivet med så mange både i Randers fjord. Det kunne måske have været interessant med ansøgning om plads også til joller og surfere. Det undlod man dog, fordi det ville have forsinket de afsluttende godkendelser en hel del.

Der var nu for længe vedtaget love og regler i Mellerup Bådelaug, bl.a. valgtes et bestyrelsesmedlem for 2 år af gangen. Og bestyrelsen konstituerede sig selv. I 1984 fremkom et ændringsforslag om, at formand og kasserer valgtes direkte på generalforsamlingen, hvorefter øvrige bestyrelsesposter fordeltes af bestyrelsen selv. Forslaget vandt ikke tilslutning på generalforsamlingen.

Fra Told og Skat i Randers kom der krav om, at der skulle betales moms af arbejdet på havnen udført af bådelaugets medlemmer. Kravet kom fordi forskelligt arbejde blev sidestillet med lønarbejde, selv om det kun blev pålagt medlemmerne som sideløbende med betaling af bådpladserne. Det må dog nævnes, at der var indført en mulkt på 300 kr., hvis pålagt arbejde ikke blev udført. For at undgå kravet fra Told og Skat blev gennemført, måtte alt arbejde gøres absolut frivilligt, hvilket bevirkede at der var nogle medlemmer, der slap lettere om ved havnearbejdet end andre.

I 1985 lånte bådelaug 150.000 kr. + pengene til moms af beløbet. Det var Nørhald kommune, der stillede beløbet til rådighed i en årrække. Samme år bliver der så bygget et klubhus med toiletter. Det var i øvrigt også det år, hvor borgmesteren i Nørhald Jens K. Kristensen viede et brudepar fra Mejlbj i lystbådehavnen i Mellerup. Parret Ann Rasmussen og John Hinge Knudsen blev på festlig vis viet i deres egen båd.

Samme år begyndte Mellerup Efterskoles lærere at ro i den ovennævnte travalje Mjølner. Lærerne blev samme år og følgende år inviteret til kaproning med et travaljelaug i Randers. I 1987 blev der i bådelaugets regi stiftet en ungdomsklub for jollesejlere. Det blev hovedsagelig optimistjoller, man sejlede i. Der blev lavet et særskilt ophalersted, samt landplads til jollerne. Jolleplads samt joller er nu for længst forsvundet, skønt behovet for en sådan jolleklub sikkert stadig er til stede.

Optimistjollerne deltog som et festligt indslag, da færgen i maj 1993 blev døbt Tove Elisabeth.

I 1995 blev det isvinter. Isen lukker sig om de enkelte pæle i øst-vest-broen, der skræver over ruinerne fra dækmolen ved den gamle Falkens Bro. Når isen er blevet så tyk, at den ikke knækker ved tidevandets stigen og falden, og isen har så godt fat om en pæl at den ikke glider af pælen, så løfter isen pælen ved tidevandets hjælp, mens vandet stiger. Når vandet falder slipper isen pælen, fordi den tynde ende på pælen vender nedad. På den måde bliver pælen ved højvandets hjælp løftet højt i vejret.

Det er dog ikke alle pæle der løftes lige højt, så bådebroen midt i havnebassinet kommer til at se fantastisk ud, når noget af broen er løftet 1 m, noget 2 m og andet 3 m. Det mærkelige syn er dog ikke det værste, for det er en vanskelig proces at gøre broen brugbar igen. Der rådes bod på isens løft af pælene ved at sænke pumper ned, der får vandet til at strømme langs pælene og holde dem isfri, mens isen lægger til andre steder i havnebassinet. I andre havne er der om pælene sat plastikrør, som isen frit kan glide op og ned på, når tidevandet arbejder.

I 1999 påbegyndes renovering af molerne med nye pæle og en ny gangbro med lys på. Der bliver etableret grillplads og brusekabine til glæde for gæstesejlerne. I år 2000 forlader Bent Lund bestyrelsen efter at have været formand i 24 år. Og Arne Pedersen vælges til formand.

I 2002 renoveres jollebroen og ophalerstedet. Klubhuset males i en smuk rød farve, der klæder landskabet. I det hele taget er der ved at være så velholdt og smukt, så det er en fornøjelse at komme der, også for udenforstående.

I 2003 slås der metaspunsevægge ned indvendig ved nogle af molerne. Udvendig på molerne lægges store sten til beskyttelse mod bølgegang og drift af is, hvis den skulle komme igen som i 1976. Op gennem årene har bestyrelsen hele tiden haft i baghovedet: *Er molerne stærke nok. Har vi konstrueret dem rigtigt. Hvis et molehoved bryder sammen, hvad så?*

I 2005 fremhæves den smukke indkørsel ved at blive asfalteret. Så der er gode forhold for bådene

Mindre modelskibe søsættes direkte fra bådebroen

og deres brugere nu. Havnen i Mellerup er den eneste havn i Randers fjord området, der er godkendt som vinterhavn, dvs. den er den bedst beskyttede havn. Men muligheden for den enkelte til at indrette sig som han har lyst til, er der ikke længere.

Den selvhævdende er spændt fast i love, regler og sædvane, og den tålsomme har fået albueplads ved de samme regler:

Pionertiden er for længst forbi! Men fra flagstangen ved klubhuset vajer en stander med bådelaugets bomærke – en hvid frit flyvende måge på blå bund. Bomærket er tegnet af kunstneren Karl Heintz Boserup.

**Peer Andersen
2005**

Foto: Randers Lokalhitoriske Arkiv, Nørhald Egns-Arkiv og Peer Andersen

At flytte sten . . .

Af Lisbeth Østergård

En dag i efterårsferien 2001 var nogle stykker samlet for at flytte de to mindesten ved Friskolen over på den anden side af indkørslen ved Valgmenighedskirken, og da børn og voksne efter ferien kom i skole, var overraskelsen stor over den forandring, det havde medført, og derfor udbød en af vore lærere: "Hvad i alverden er der dog sket her?" Hertil svarede nogle børn fra børnehaveklassen, der stod i nærheden: "Det ved vi heller ikke, men det er i hvert fald ikke os, der har gjort det!"

Og jeg kan kun sige, at det i hvert

fald heller ikke var mig, for det skulle der både gode kræfter, traktorer og kran til, men at jeg vidste, at det skulle ske, det er en helt anden sag, for det var så begyndelsen, for nu er der gjort plads til håndværkernes byggematerialer, og så håber vi meget snart i det nye år at se håndværkerne begynde på arbejdet.

Det er selvfølgelig meningen, at stenene skal blive stående på den plads, de nu har fået, da vi på Friskolen sagtens kan bruge pladsen, hvor de stod før, og så står stenene vel også helt godt samlet, hvor de står nu.

*Jakob Knudsen har fået selskab, og hans mindesten har der aldrig været tvivl om, skulle stå der, hvor den nu står. Han var den første valgmenighedspræst i Mellerup Valgmenighed, og så har han bl.a. skrevet: "Se nu stiger solen....", og netop den morgensalme har stor betydning på skolen, og for børnene endnu mere, når man kan fortælle, at det faktisk er her i Mellerup, at den salme er skrevet, - og at have den salme med i bagagen, når børnene forlader os, er vel ikke så ringe endda. Mindestenen over Jakob Knudsen (1858-1917) blev rejst i 1941, og på stenen står der: *Livets Gud mig skærmer jeg er hans Barn, ud hans Haand mig river af Dødens Garn.**

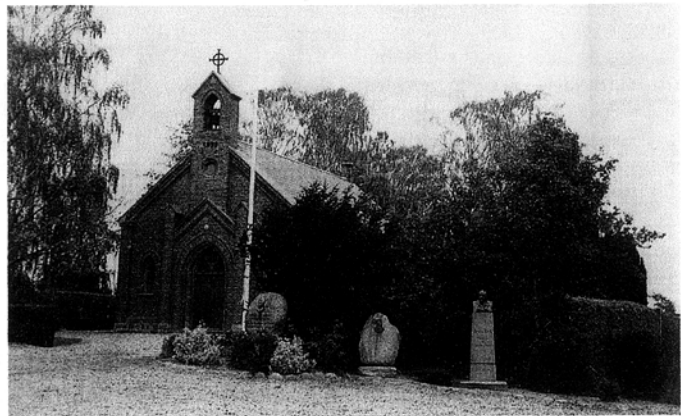
At *Jens Beks* mindesten skal stå ved siden af Jakob Knudsens er også meget naturligt, for skønt Jens Bek (1844-1893) var højskoleforstander på Højskolen i Mellerup fra 1880-1893, så var det også ham mere end nogen anden, der var drivkraften bag opførelsen af Mellerup Valgmenigheds-kirke i 1890, og på hans mindesten står der: *Folkets Ven og Folkets Tjener. Det er Menneskets Kald at stile mod høje Maal.*

Den sidste sten, der står der, er en mindesten over *Ejer Asbo* (1885-1944), som fra 1918-1921 var lærer på Friskolen og kirke-sanger i Valgmenighedskirken, hvor han også skulle ringe med kirkeklokken. Han fik stor betydning for egnen og befolkningen, ja, så meget at han, efter han forlod sit embede i Mellerup til fordel for et job som kordegn ved Helligåndskirken i København, stadig holdt kontakten ved lige med vennerne i Mellerup og kom her så ofte, det var muligt, men under krigen, blev han likvideret, da tyske håndlangere brød ind på hans kontor og skød ham. Det gjorde dybt indtryk i den gamle skolekreds i Mellerup, hvor man senere rejste en mindesten, hvorpå der står: *Faldt for Danmark 2/7 1944. Tro mod sit Land, sit Folk, sin Gud. Han fulgte Kærlighedens bud.*

Jo, at de 3 herrer har været betydningsfulde mænd for Mellerup på deres tid og været fundament og dermed grobund for deres eftertid, er der vist ingen tvivl om, og derfor har man netop valgt at rejse disse sten.

Skønt der nu er blevet flyttet nogle sten, for at nye kan blive opført, er det ikke ensbetydende med, at det gamle vil blive glemt for noget nyt, - nej, det er blot tegn på fremsynethed, nemlig give Mellerup Friskole nogle bedre og mere tidssvarende rammer at arbejde under i det daglige, men vi vil stadig være en skole der bygger på ansvar, ligeværd, frihed og fællesskab, og disse ord skal til enhver tid indgå i det liv, der leves på skolen. Dermed være ikke sagt, at der så ikke er plads til den tid, vi lever i nu, for så sandelig er der det, men den nye tid har godt af at blive set ud fra et solidt fundament, så kan man ikke blive rendt over ende.

Jeg plejer at fortælle nye forældre, når de kommer på besøg, at Mellerup Friskole er et sted, hvor børnene skal føle tryghed, hvor børn og voksne skal vise hinanden respekt, og hvor forældrene skal have tillid til, at vi er den rigtige skole for dem og deres børn, - for vi byder velkommen til alle, der i frihed og med tillid og fælles ansvar vil være med til at skabe en skole, hvor børnene har det sjovt og lærerigt, men stadig er forældrenes, - og vi henvender os især til de hjem, der mener, at skolen skal tilbyde andet og mere end at lære børnene at læse, regne og skrive. - Desuden fortæller jeg dem om vores fundament - det Grundtvig/Koldske ståsted, - og for at gøre det mere billedligt og måske forståeligt, så giver jeg fundamentet 4 hjørnestene at stå på nemlig:

- Morgensamling
- Fortællingen
- Kundskaberne og alt det andet
- Forældresamarbejdet - (der er jo forældrenes skole).

Alle 4 ting er meget vigtige, og er der et af hjørnerne, der ikke holder, ja, så skrider fundamentet, og det vil forhåbentlig give genklang langt omkring, ja så meget, at det vil give anledning til stor bekymring og mobilisere til kamp for det skolen er skabt på.

Når nu den nye tilbygning står færdig i sommeren 2002, vil vi have en skole, der er en helhed og bygget af sten, som ikke skal flyttes, og hvor indholdet/fundamentet stadig er det samme, og stadig vil være livsnerven i vort daglige virke.

Lisbeth Østergaard

Erindringer fra Mellerup færgested

Af Ragna Hedegaard Jensen

Niels var sømand med liv og sjæl. Allerede i barndommen var det hans tanke, - *"Når jeg bliver gammel nok, vil jeg være færgemand"*. Men indtil videre måtte han nøjes med at fiske fra familiens robåd – for på fjorden skulle han! Da Niels i 1924 blev de magiske 16 år tog han med *"Cimbria"* til København, - nu skulle han ud på verdenshavene. Han sejlede på langfart i 7 år, men forlod livet til søs, da vi i foråret 1931 blev gift.

Niels fik allerede dengang en aftale med den "gamle" færgemand, Niels Mariager, - *"når du bliver træt af færgeriet, så giv mig et praj"*, og da vi nåede hen til efteråret 1945 var tiden inde til at søge Randers Havnevæsen om at forpagte færgeriet. Den 1. april 1946 fik Niels sit store ønske opfyldt, men der skulle

jo penge til, og dem havde vi ingen af, så vi måtte have to kautionister for at låne de 8000 kr., som Niels Mariager skulle have i afståelse. Der var to mænd, som var så flinke at kautionere, så vi kunne låne pengene, og glad blev Niels, men jeg var ikke så glad som ham.

Lillian var ikke mere end 2 år, så det var lidt svært at have vandet så nær ved, og jeg vidste, at Niels ikke skyede is eller storm, så det var med blandede følelser, jeg tog derned, og desuden var jeg bange for vand – og har altid været det, men jeg havde jo giftet mig med en sømand, og det forpligtede jo, - så vi flyttede til Mellerup færgested.

Det første år regnede det hver dag, og Niels sagde tit: *"Det går vist ikke det her"*. Vi havde den gamle pram og en motorbåd til at trække den med. I gamle dage blev prammen trukket med et tov, og ude i fjorden på det flade vand på Mellerup-siden var der en stor pæl til fortøjning af træktovet, som de kaldte *"Per Ryt"*, hvortil de halede prammen og herfra stagede den det sidste stykke ind til færgelejet.

Der var to pramme, såkaldte kåge, men det var kun, når der var køretøjer eller kreaturer, at man brugte prammen, ellers var det robåd, men da var der jo også en færgemand på hver side af fjorden. Med tiden fik man monteret et spil, så det blev lettere at trække færgen over og efterhånden gik man over til motorbådsbugsering, som det var, da vi overtog færgeriet.

I gamle dage stod det i forpagtningskontrakten, at færgemanden skulle stå til rådighed hele døgnet; men efterhånden blev det forandret til: fra kl. 6 morgen til kl. 23 aften. En lang dag, og det var jo ude i det fri uden et styrehus til at lune sig i, - men det klarede Niels i 18 år. Vi havde trods alt nogle dejlige år, hvor vi lærte mange mennesker at kende, og den ene dag var jo ikke ligesom den anden.

Men efter den første våde sommer, fik vi den hårde vinter 1946/47. Da var der ikke store penge at tjene; men da vi overtog færgeriet havde vi fået at vide – at fra oktober til april skulle vi leve af sommerens fortjeneste, og selv om det var sløjt, gik det jo da. Vi var jo ikke forvante dengang, og unge og raske var vi jo også, - og Niels var jo kommet til det arbejde, han holdt af.

Dengang var der jo ikke så mange biler – det var mest cykler og gående. Og når der var is – så var det jo med isbåd, eller hvis ”Bjørn” ikke kunne sejle gennem isen i sejlrenden – var det gående på isen med de rejsende, der havde ærinde eller var på besøg hos slægtninge på den anden side.

Når sejlrenden var åben brugte Niels isbåden, eller der blev lagt stige over sejlrenden, og her blev de rejsende så ført over. Det var jo med livet som indsats mange gange, og når isen begyndte at bryde op, sejlede Niels udelukkende med isbåden. Det var en båd af en særlig type, med flad stævn, oval bund med meder og indvendige forstærkninger af jern, så den var tung, når den skulle ledes gennem store drivende isflager i sejlrenden og samtidig var fuld af isklumper udvendig, - og lige så tung at trække hen over isen på mederne.

Så der var brug for kræfter og mod, for de rejsende regnede jo med, at der ingen risiko var, men jeg har mange gange stået med bankende hjerte og fulgt dem derude, for det kunne til tider vare en time eller mere, før Niels fik vrikket eller staget sig igennem. Og når der var nyfalden sne ovenpå isen kunne man ikke altid se hullerne fra ålestangerne, - og de var farlige.

Et år lå der 3 skibe på rad og række i sejlrenden ovenfor Voer brohoved. De ventede på at statsisbryderen skulle rydde op i isskruningerne udenfor Udbyhøj, så de kunne komme til havs. Besætningen på et hollandsk skib skulle til Mellerup færgested for at hente proviant, som skibshandleren i Randers var kørt til færgestedet med. Niels skulle ud og præje dem, og lede dem over isen.

Sproget var ikke så nemt, men med nogle engelske glosier og forskellige fagter blev de gjort opmærksom på, at de skulle ”gå i hans fodspor”, og ikke træde udenfor, hvor der kunne være huller fra ålestangerne. Alligevel var der én, der plumpede i et hul – heldigvis kun med det ene ben – men sømanden fortsatte ufortrødent, humpende på det våde ben, der efterhånden blev stiv af kulde og isklumper. De andre søfolk fattede meningen med advarslen, og resten af turen frem og tilbage over isen foregik heldigvis uden flere uheld.

Et år var jeg lillejuleaften gået op til slagter, Hans Pedersen, i Mellerup for at hente julestegen. Det var et værre snevejr, så jeg havde taget Lillian's slæde med og var kommet ned til kroen, da Niels kom mig i møde. Så blev der sat signal til båden. Der var tynd is på fjorden og derfor ville Niels ikke sejle efter mørkets frembrud.

Men da vi kom hjem, ringede telefonen, og en mand sagde, at det var vigtigt, at han kom over fjorden. Niels fortalte hvor farligt det kunne være, men det ville han ikke tro, og så bestemte Niels sig alligevel til at gå ud. Isbåden lå et stykke ude på isen, der var meget tynd, og i den tætte snestorm kunne jeg ikke se ham ret langt ud, så jeg havde nerver på.

Vandet faldt, og så kan der være længere mellem isflagerne i sejlrenden, men Niels fik da manøvreret sig igennem til Voer. Her spurgte manden: *"Der er vel ingen fare for os"*. *"Jo"*, sagde Niels, *"det er ikke sikkert, at vi kommer levende over"*. *"Så vil jeg ikke med"*, sagde manden. *"Det skal du"*, sagde Niels *"du påstod, at det var meget vigtigt, at du kom over"*. De kom også godt over, men da de stod på landjorden, sagde manden, at han ville hyre en taxa til at køre sig til Dalbyover. Det var simpelthen umuligt på grund af snestormen. Da han stod på Voer-siden, mente han at han kunne cykle, skønt Niels havde sagt, at der var alt for meget sne.

Manden skulle blot hen til sin kæreste, der tjente hos en enkemand. Og af den grund havde han sat sit eget og Niels's liv på spil – og mine nerver på højkant. Nej, det var ikke altid let at være færgemand – eller færgeskone.

Takket være Niels's gode helbred måtte vi kun én gang sende afbud til en trafikant, der skulle færges over en morgen kl. 6. Det var heldigvis også kun få gange i disse 18 år, vi havde små uheld. Jeg tror det var den første sommer, vi skulle sejle en hest over fjorden.

Den kunne åbenbart ikke lide vandet, den fortsatte over rækværket og gik på hovedet i kanalen ved Mellerup færgested. Den var lyse-brun, da den faldt i, men sort, da den kom op til overfladen igen, og blev hevet op på det tørre. Niels havde ellers lige sagt til manden: *"Den ser vel nok fredelig ud"*. – *"Ja, ja"*, sagde manden, *"ansigtet kan godt bedrage"*, og deri fik han jo ret.

Nogle år senere var der et par feriegæster fra Holbæk, der gerne ville hen for at se Støvringgård – og kom til færgen i et jumbekøretøj med en ældre hest spændt for. De kom ombord på færgen, og fik af sikkerhedshensyn hesten spændt fra, men da færgen kom lidt fra land, bakkede hesten ud over kanten og svømmede ned efter kanalen så hurtigt den kunne.

Niels måtte kappe fortøjninger og lade prammen sejle i sin egen sø, mens han i motorbåden sejlede bagefter hesten og fik den ledt i land ved Voer færgested, - men herefter ville feriegæsterne hellere spadsere til Støvringgård.

Der var jo også mange skibe, der lagde til ved Voer bro for at losse og laste, og så var hele mandskabet ovre i færgehuset og drikke kaffe om aftenen. Niels fik jo på den måde alt fra havet, som stadig havde hans interesse. Når hans gamle skib, Kentucky, gik gennem fjorden, måtte jeg i spøg holde fast i ham. Efterhånden blev han også toldopsynsmand og måtte ombord på de skibe, der lagde til ved Voer bro. Vi var også mellemlid til skibsmæglerne, idet vi sendte klarerings-papirerne med rutebilen til Randers, og afleverede papirerne ombord, før skibene måtte sejle fra broen.

Randers fjord har jo en kedelig tendens til at få højvande eller stormflod. Det gik nu så nogenlunde til den 3. januar 1954, da Verner og Tove blev gift. Det havde blæst med en nordvestlig vind i 3 dage, og så kan det nok være, at vandet tog til at stige, da vi sidst på eftermiddagen kom fra kirke og skulle have middag med nogle få gæster, bl.a. svigermor fra Voer-siden samt min bror Emil og hans familie.

Efter middagen måtte vi skyndsomt have gæsterne sendt hjem; men min mor og Verners bedstemor måtte blive og blev lagt i seng i soveværelset ovenpå, og der måtte de blive til næste dag kl. 15. Da kunne de først komme derfra. Jeg var ikke i seng fra lørdag morgen kl. 6 til søndag aften kl. 22, så der var en, som var træt.

Aldrig har noget suppe smagt så godt, som den, der måtte serveres på sengen søndag middag, for vi kunne jo ikke fyre i kakkelovnen, den stod jo i vand nede i stuen, så det varmeste sted var i sengene. Vi vidste jo aldrig hvor mange gange fra oktober til april, at der ville blive så høj vandstand, at det gik i stuerne. Når vinden svinger fra sydvest om til nordvest, havde vi højvande, det slog aldrig fejl. Det var lidt af et nervepres – især for mig, Niels tog det ikke så tungt.

Men et år havde vi vandet inde i stuerne 4 gange i løbet af 2 uger, da sad Verner og Niels med fødderne i hver sin vaskebalje, og var på den måde tørskoet, mens de så TV.

Men det mest underlige var den eneste gang vi havde højvande med stille vejr. Det kom fuldstændig bag på os, med det resultat, at gulvtæppet blev dyngvådt, fordi vi ikke nåede at fjerne det i tide. Verner måtte køre til Randers med et sammenrullet dyngvådt gulvtæppe på bilens tagbagagebærer for at vi kunne få det tørret. Vandet fra gulvtæppet lavede et spor efter bilen, som vi kunne følge helt ind til Bondorff's renseri i Randers.

Da vi fik gulvtæppet hjem, var det krøbet omkring 10 cm ”i vask”, men det måtte vi jo under disse omstændigheder acceptere. At vandet kunne stige så meget med stille vejr, undrede også Thorvald Brock i Udbyhøj. Han og jeg havde aftalt indbyrdes, at vi skulle varsko hinanden, når vi hørte advarselssignalet fra vandstandsbrummeren. Hvis Thorvald skulle i byen, så var det mig der måtte advare Randers, når vandet steg uhensigtsmæssigt. Det var ellers hans job, men vi kunne da hjælpe hinanden.

Men et år – jeg tror det var i vinteren 1977/78 – da vi kørte hjem fra et besøg hos Tove og Verner første juledags aften, sprang vinden om i nordvest, og isen lå i Skalmstrupvigen og var meget tyk, da sagde jeg til Niels: *”Så nu har vi isen lige i retning af huset”*. Men Niels var optimist, og sagde: *”Det går nok”*, - men jeg sov ikke den nat, og ganske rigtigt – næste morgen lå isen meterhøjt henne ved marinaen og lige bag færgen lå store tykke isflager, og flere meter langs med fjordbredden var tagrørene pløjet væk, - kun stubbene stod tilbage. Ja, sådan kan det gå. Det var efterhånden sådan, at jeg kun stolede på mine egne erfaringer, så jeg sov aldrig i stormvejr, eftersom jeg altid har haft stor respekt for naturens luner.

Men var vinteren streng, - så var sommeren jo et helt paradys ved fjorden. Det var jo også hyggestunder, hvor det kunne blive tid til en tår kaffe og en sludder med de forskellige trafikanter. Det var nu mest, da vi havde den gamle færge, da var det ligesom mere ro over det hele, men efterhånden blev trækfærgen for lille, - eller trafikken for stor, - så vi søgte færgeriets ejer, Randers Havnevæsen, om at få en større færge, der kunne sejle ved egen kraft.

Det blev i første omgang til et afslag, men i sommeren 1962 gik de endelig med til det, mod at låne os pengene til færgen, som vi så skulle afdrage i årene derefter. I 1963 gik Niels's drøm i opfyldelse, og vi begyndte at sejle med ”Ragna”, som den kom til at hedde.

Vi skulle have startet 1. marts, men på grund af den hårde vinter og isen på fjorden blev færgelejerne ikke færdige før hen på foråret. Men som med alt nyt var der jo også en masse småting, der skulle rettes, og så efterhånden kom det jo til at glide alt sammen. "Ragna" sejlede sin første tur, Kristi Himmelfartsdag, den 23. maj 1963 kl. 7,30 med en bil til Voer færgested.

I 1964 måtte vi have hjælp, og så kom Verner og Tove fra Auning til Mellerup for at hjælpe os. Så blev der mere fritid, for naturligvis var der blevet mere at sejle med, - ellers havde det jo været en dårlig forretning. Det var jo i de glade 60'ere, som vi åbenbart ikke skulle have haft – så havde vi nok ikke haft så stor en udlandsgæld – men det har jo altid gået op og ned her i verden.

Så i 1965 begyndte de at tale om en kommunal Udbyhøj-færge. Det var vi naturligvis lidt betænkelige ved, fordi vi havde den gæld til Havnevæsenet, og vi ville jo helst klare os selv, så Niels blev syg ved udsigten til, at vi ikke kunne klare vore forpligtelser. Men i 1967 var det en realitet med Udbyhøj-færgen, og vi klarede det alligevel, men Niels's helbred blev aldrig helt godt mere – ved tanken om, at han eventuelt skulle forlade sit job som færgemand.

*Sign.
Ragna Hedegaard Jensen
1985*

* * * * *

Mine forældre havde flere gode år ved færgefarten, - også efter 1967, hvor mors erindringer slutter. Far var ganske vist i perioder plaget af både astma og bronchitis, men var på det tidspunkt ikke parat til at opgive sit job som færgemand af den grund. Det var deres liv og deres gerning, og de nød den daglige kontakt med trafikanterne.

De yngste trafikanter havde også et specielt forhold til far i disse år. Han var jo færgemanden med flødekaramellerne, som han gavmildt uddelte før overfarten for at glæde børnene. Mange forældre fortalte, at køreturen absolut skulle gå over færgefarten Voer – Mellerup, for børnene havde tegninger med til færgemanden, - og de skulle afleveres personligt som tak for flødekaramellerne!

Men i vinteren 1978/79 besluttede mine forældre trods alt at sætte motorfærgen "Ragna" til salg af hensyn til fars helbred. Nu ville de lægge op efter 33 års sejlads på Randers fjord. Men far nåede det ikke, - han døde pludseligt og uventet på en frivagt den 23. maj 1979, 71 år gammel, - midt i forhandlingen vedrørende salget af færgen.

I den efterfølgende tid var færgefarten kun indstillet nogle få timer den dag far blev begravet, så Verner også kunne deltage, - ellers sejlede "Ragna" regelmæssigt hele juni måned med familien ved roret. Mor og jeg afsluttede i fællesskab forhandlingerne, mens Verner og Tove tog sig af færgefarten. Vi måtte hjælpe hinanden så godt vi kunne, indtil John Fried den 1. juli 1979 overtog såvel færgeriet som M/F "Ragna".

Mor havde nogle gode år som pensionist på Tathøj, og det var i disse år, at Peter Østergaard opfordrede hende til at skrive sine erindringer. Hun afslog i første omgang, men Peters overtalelses-evner vandt til sidst, og nu ligger der en afskrift på Nørhald Egns-Arkiv, hvor mor også fortæller om barndommen og familielivet før 1946.

I de følgende år fulgte mor med interesse og vemod færgefartens lidt omtumlede tilværelse, og blev glædelig overrasket da hun erfarede, at Nørhald og Rougsø kommuner i fællesskab ville overtage færgeriet. Nu mente mor, at færgefartens fremtid var sikret.

Færgemanden med flødekaramellerne

Tove Elisabeth og Arne Andersen, Tove Holm og Ragna ombord på "Tove Elisabeth"

Mor var æresgæst den 8. maj 1993, da Nørhald og Rougsø kommuner officielt overtog færgeriet, og færgen blev døbt "Tove Elisabeth". Mor havde ikke noget imod at færgen skiftede navn, - "nye folk, nye skikke" - var hendes kommentar til pressen. Men mange lokale trafikanters reaktion over navneændringen var knap så positiv, og 3 år senere, da de to kommuner købte færgen af Arne Andersen, blev navnet ændret - og herefter har "Ragna" sejlet utallige gange over Randers fjord med sit rette navn.

Mor døde den 5. oktober 1997 på plejehjemmet "Åbakken" i Ø. Tørslev, 84 år gammel.

Foto: Familiens album og Nørhald Egns-Arkiv.

Sign. Lillian Hedegaard Jensen

Mellerup - et lokalsamfund mellem afvikling og udvikling

Af Jørgen Møller

Næstformand i Mellerup Bylaug.

1. Om Mellerup som sådan omkring år 2003- 2006.

Landsbyen Mellerup med lidt under 600 indbyggere er smukt beliggende ved Randers Fjord og de store Støvringgårdskove ca. 13 km øst for Randers. I en topografisk sammenhæng er Mellerup beliggende præcis på grænsen mellem morænebakken og det maritime forland, som blev dannet af stenalderhavet efter sidste istid.

Den centrale trafik til og fra Randers foregår på det amtskommunale vejnet på amtsvejene nr. 501 og 502 i Århus Amtskommune .

Mellerup i planerne. I de tidligere kommuneplaner og i debatoplægget til kommunens planstrategi fra foråret 2003, er Mellerup i det regionale og kommunale bymønsterhieraki udpeget som landzoneby, hvilket indebærer en begrænset fremtidig bolig-og erhvervs-tilvækst.¹ Man kan sige, at de fleste af de problemer Mellerup har i dag kan føres tilbage til den første kommuneplan fra i 1975, hvor Mellerup ikke fik lokalcenterstatus, fordi der ingen folkeskole var i byen. Den store centralskole med overbygning var bygget i Harridslev og stod færdig godt 10 år tidligere i 1965. Harridslev blev dermed det sted, hvor den fremtidige, planlagte byvækst i den sydlige del af Nørhald skulle finde sted.

I den endelige Strategi for Kommuneplan 2004- 2015 fra december 2003 er opfattelsen af Mellerups fremtid ændret ganske betydelig, idet der i planstrategien står: ”*Det forudses at Mellerup (sammen med Harridslev) kan blive en af de byer, som vil vokse mest i de kommende år. Derfor bør det diskuteres om Mellerup fremover skal have lokalcenterstatus.*” (Planstrategien s. 16.) I kommuneplanforslaget fra foråret 2005 er Mellerup udpeget til Lokalcenter, og dermed er der mulighed for udvikling. 10 års kamp er dermed lykkedes. Hurra!

Arbejdsløsheden blandt folk i den erhvervsaktive alder er beskeden, og der findes ingen eller kun ganske få familier og personer, som er ramt af sociale eller misbrugsrelaterede samspilsproblemer.

Bosætning. Mellerup By har siden 1981 haft en tilbagegang i befolkningen på 13%. Denne tilbagegang er dobbelt så høj som i Nørhald kommune som helhed, hvor der i samme periode har været en tilbagegang på 6%. Den største tilbagegang for Mellerup lå i perioden 1981 – 1992, hvor indbyggertallet faldt med 11%. I perioden 1992 – 2002 har der været et fald på 2%.

Folk bor i eget hus, heraf ca. 85 familier i parcelhuse i en samlet udstykning Fjordbakken,² der for størstedelens vedkommende er fra perioden 1968 – 1975, hvorfor generationsskiftet er godt i gang,

¹ Der er dog pr. medio 2003 færdigbygget 6 almene udlejningsboliger i byen.

² Den store boligudstyknin g Fjordbakken i Mellerup i 1960'erne er sammen med anlæggelsen af en ny fodboldbane ved Støvring Mellerup Idrætsforenings baneanlæg i 1969 de seneste, større kommunale investeringer i landsbyen, og de foregik i Støvring Mellerup Sognekommunes tid. Man kan sige at indtil videre er det 40 år siden, at Mellerup har nydt kommunalpolitikernes bevågenhed i en udviklingspolitisk sammenhæng.

og der findes under 15 udlejningsboliger i landsbyen, hvor af de 12 er almene boliger opført af Randers Boligforening inden for de seneste godt 10 år.

Derudover er der bygget 12 parcelhuse, heraf 3 på såkaldte jordbrugsparceller, uden at der dog drives hobbylandbrug eller andre jordbrugsmæssige aktiviteter på disse 3 kæmpebyggegrunde

De 6 spildte år.

Siden år 2000 har der ikke været ubebyggede byggegrunde i Mellerup, hvilket er vigtigt for at forstå, hvad der senere skete i landsbyen, hvorfor der var, og muligvis stadig væk er spændinger mellem forskellige personer og grupper, og hvorfor bylauget prioriterede sit arbejde, som det gjorde.

Man kan sige, at Mellerup på grund af manglende byggegrunde ikke fik sin andel af det enorme byggeboom, der skyllede ind over Danmark i perioden 2002 – 2007, hvor meget lave renter og en almindelig højkonjunktur var baggrunden for dette boom.

Nørhald kommune prioriterede boligudbygning alle andre steder end i Mellerup, og brugte alle mulige ”krumspring” for ikke at udstykke i byen, herunder den ulyksalige, men fuldt demokratiske protestunderskriftsindsamling mod Lokalplan 55 på Amtsvejen.

Fortrolige kilder langt ind i kommunen udtaler, at flere politikere fra den nordlige del af kommunen hellere ønskede Mellerup hen, hvor ”peberet gror”, og at sydfraktionen i Byrådet ikke kunne blive enige om at sætte Mellerup på landkortet. Albæk og Harridslev har haft betydelig mere politisk goodwill end Mellerup.

***Privat service.** Selve landsbyen er kendetegnet ved, at der er få private servicefunktioner, men der var dog en købmandshandel og en grillbar indtil juni 2003³, hvor de begge pludseligt og uden varsel blev lukket i løbet af 14 dage. Ligeledes fandtes der en gårdbutik, hvor der sælges kvalitetsoksekød, nye kartofler, jordbær etc. samt en butik, hvor der stadigvæk sælges fiskegrej, sandorm og lignende.⁴

I juli måned 2003 er der åbnet et ny spisested/café ved byens færgeleje, hvor Danmarks mindste motorfærge ”M/S Ragna” besejler færgeruten Mellerup – Voer og sidste skud på forretningslivet er en ny vinhandel, som åbnede i august 2003, men som også lukkede igen kort tid efter.

Man kan sige at indkøbsmulighederne for basisdagligvarer bliver dårligere og dårligere, hvorimod mulighederne for indkøb af dyrere kvalitetsprodukter en overgang blev bedre og bedre i Mellerup og omegn, men den tendens er også ved at stilne af.

Arbejdspladser. Efter landsbyforhold er der relativt mange lokale arbejdspladser i den offentlige sektor. På Mellerup Fri – og efterskole arbejder der ca. 35 ansatte og det dobbelte antal på det amtskommunale skolehjem ”Mellerup Skolehjem”, og et par mand arbejder på det kommunale færgeri, der besejler Randers Fjord med Motorfærgen ”Ragna” 10 måneder om året.

Den private fremstillingssektor udgøres af 1 byggefirma, et par mekaniker/autotilbehørs-virksomheder, et par aktive landbrug i mellemstørrelsen, nogle få hobbylandbrug samt i nabolaget et voldsomt ekspanderende storlandbrug med maskinstation og andre sideerhverv. Seneste skud på erhvervslivsstammen er oprettelsen af to nye enkeltmandsfirma inden for henholdsvis tømrer-snedker- og mekanikerbranchen. Til sammen giver dette op mod 30 beskæftigede med udgangspunkt i byens virksomheder.

³ I 1960'erne havde Mellerup både slagter og bager med udsalg i byen og den såkaldte ”landtur” til de omkringliggende landsbyer og udflyttere. I en kortere periode i 70'erne havde Mellerup også en døgnkiosk/Brøudslag. Mellerup Brugs blev lukket omkring 1990, hvorefter der var købmandsforretningen tilbage som ”enestebutik” i nogle få år.

⁴ Gårdbutikken og Vinhandelen er lukket igen efteråret 2005.

***Børnepasning** for de 0-3 årige foregår i kommunal dagpleje, som ikke nødvendigvis er i Mellerup, og børnehavebørn i alderen fra 3 – 6 år passes i Harridslev 6 km. fra Mellerup. SFO-børn passes ligeledes i skolefritidsordning i forbindelse med Korshøjskolen i Harridslev. Et mindre antal børn passes i skolefritidsordning i forbindelse med Mellerup Friskole.

***Skolegang.** Folkeskoleelever frekventerer hovedsageligt den kommunale folkeskole med op til 10.klasse i Harridslev 6 kilometer væk fra Mellerup. Hertil transporteres de med kommunale skolebusser. Et antal børn fra byen går i skole i Mellerup Friskole, der har små 100 elever. Hertil kommer de på egen regning og risiko. Børn udefra transporteres til skolen i friskolens egne skolebusser.

Nogle folkeskolebørn går på Randers Realskole, og gymnasieelever og HF-Studerende går på et af de 2 gymnasier i Randers. Hertil transporteres de med den kollektiv bustransport eller laver samkørsel med forældrene, der alligevel kører ind til Randers om morgenen.

*** Kollektiv trafik.** Mellerup betjenes af en regional buslinie, men der er kun 6-7 daglige afgangene ugens 5 første dage, og væsentlig færre afgangene i weekendene, og driften er i de senere år blevet beskåret. Busruten igennem byen er omlagt, så dækningen er forringet, hvilket især er til gene for landsbyens ældre.⁵

***Ældresektoren.** Der findes ingen plejehjem i Mellerup. Der er bygget nogle almene boliger, hvor også ældre kan bosætte sig. Den kommunale service er hovedsagelig hjemmehjælp mv. Ældrevenlige boenheder og ældrecentre findes i Harridslev 6 km. væk og i Øster Tørslev ca. 10 km. væk fra Mellerup. At komme dertil med den kollektive trafik er meget vanskelig

***Andre vigtige forhold.** For yderligere at forstå hvordan Mellerup er ”skruet sammen” skal man helt tilbage til de sidste par årtier af 1800 tallet.

I slipstrømmen eller rettere i forkanten af den landsdækkende, grundvigianske vækkelsesbevægelse, andelsbevægelsen⁶, folkehøjskolebevægelsen og opkomsten af et folkeligt skytte- og gymnastikforeningsliv, skete der store, afgørende og vidtrækkende ting i Mellerup i slutningen af 1800- tallet.

Ting og hændelser, som i år 2004 er vigtige og betydende for de fysiske, foreningsmæssige og mentale forhold i byen, som kan føres direkte tilbage til Mellerup i 1880'erne.

I 1882 grundlægges Mellerup Folkehøjskole af den landskendte højskolemand Jens Bech, som nogle få år senere også byggede Mellerup Forsamlingshus, som byen borgere bruger den dag i dag. Folkehøjskolen huser i dag byens største arbejdsplads ”Mellerup Skolehjem”, som i dag er en amtskommunal døgninstitution for børn med forskellige vanskeligheder.

Den åndelige vækkelse og som en protest mod en stærk indremissionsk påvirkning i Sognekirken medførte dannelsen af en Valgmenighed, som i 1891 byggede Mellerup Valgmenighedskirke⁷, hvorefter der år senere udsprang Mellerup Friskole og i slutningen af 1940'erne Mellerup Efterskole,

⁵ Bylauget har forsøgt at få busstoppesteder flyttet og ruter omlagt gennem byen, men blev uden kvalificerede argumenter fra af Århus Amtskommunen afvist.

⁶ Andelsmejeriet blev bygget i Støvring i 1890 under navnet ”Kronjyden”. Hertil leverede Mellerupbønderne deres mælk.

⁷ Den første præst i Valgmenigheden var præsten, salmedigteren og forfatteren Jakob Knudsen, der i 1892 i Mellerup skrev salmen. ”Se nu stiger solen af havet skød”

som senere efter forskellige op- og nedture har haft betydelig succes de seneste 15 år, målt på elevtallet, og som nu har meddelt, at i løbet af et par år bygger man et nyt bevægelses- og musikhus i Mellerup.

I slipstrømmen på folkehøjskolen og forsamlingshuset opstod en betydelig Skytte – og gymnastikforening i Mellerup i 1890'erne, (Foreningsprotokollen, 1891) som efter forskellige op og nedture i 1951 var den ene af de to foreninger, der dannede Støvring Mellerup Idrætsforening (Møller, 1991), som i dag er en livskraftig og udviklingsorienteret landsbyidrætsforening med 12 forskellige idrætsaktiviteter på programmet. (www. S-M-I.dk)

Sammenfatning

Sammenfattende om Mellerup kan man sige, at den er en smukt beliggende, rimelig velfungerende oplandsbosætningslandsby i en passende pendlingsafstand fra Randers, der gør, at man stadigvæk bor på landet, men kan arbejde i byen. Der er dog en række problemer, som trænger til at blive løst, for at Mellerup kan stå stærkere i fremtidens kamp for overlevelse som et levende og engageret samfund, herunder især manglen på kommunale institutioner og private servicefunktioner, som kan tilskrives byen begrænsede størrelse, herunder især en dagligvarebutik, hvor erfaringerne med butikker på landet viser, at der kræves et opland med ca. 1000 personer for at fastholde denne. Samtidig har vi været vidne til, at ganske mange indbyggere i Mellerup egentlig ikke ønsker at Mellerup udvikler sig fordi den ”er god nok som den er”.

2. Mellerup Bylaugs historie.

Historien om Mellerup Bylaug, der blev stiftet i 1999, er en historie om en flok mennesker, som uopfordret påtog sig en række arbejdsopgaver, hvis overordnede formål var og er at forsøge at kæmpe for Mellerups overlevelse som andet og mere end blot en soveby uden foreninger, faciliteter og institutioner.

Men det hele startede lidt tilfældigt, og uden den retning, som udviklingen senere tog. I en streng kronologi ser historien i den korte version således ud.

1993.

På en Folkeoplysningsudvalgskonference i Ommersysselhallen i Øster Tørslev blev der dannet en Mellerup-lokalhistoriegruppe på ca. 6 personer. Gruppen mødtes og arbejdede med forskellige tiltag i et par år, herunder Videofilmoptagelser af og fra Mellerup og omegn i 1995 og 1996 samt båndoptagerinterviews med ældre Mellerupborgere om, hvad de kunne huske fra perioden omkring første Verdenskrig og frem. Gruppen udgav også ”MellerupBogen”, som indeholdt en længere række af småartikler om Mellerup i fortiden, beskrevet af lokalhistorikeren Peter Østergård. Samtidig blev Mellerup gennemfotograferet fra jorden (Børge Lykkegård) og senere gennem op mod 150 luftfotos. Således mente historiegruppen gennem disse initiativer at have dokumenteret, hvordan Mellerup så ud omkring 1995 /96. Alt dette materiale opbevares nu på Nørhald Egnarkiv i Rådhusbygningen i Tvede.

1995

Historiegruppen trådte med succes frem for offentligheden ved et arrangement i Mellerup Forsamlingshus i efteråret 1995. Her blev der vist gamle filmklip og lysbilleder fra Mellerup, ligesom der var en fin dialog og erfaringsudveksling mellem oplægsholderne og publikum om Mellerup i 1900 - tallet.

1997

Historiegruppen arrangerer endnu et succesfuldt arrangement i Mellerup Forsamlingshus. Denne gang er programmet at vise de mange luftfotos og få korrigeret oplysningerne om, hvad man kan se på disse, samt en første uredigeret fremvisning af Mellerup-videoen, der var optaget gennem det seneste år af Peter Bielefeldt. Materialet er senere blevet suppleret med nye optagelser, men mangler stadigvæk en endelig slutbearbejdning.

Samtidig begyndte historiegruppen at diskutere fremtidsudsigterne for Mellerup by og omegn og gruppen opløste sig selv i god ro og orden, og alle var enige om, at det havde været meget spændende at arbejde i denne gruppe.

Kampe mod brandamsudstyknigen føres med sejrrig udgang. Mellerupgruppens anke til Naturklagenævnet bærer frugt, og det bortdømmer både Nørhald kommune og Århus Amt. Der skal ikke laves boliget der, og man kan gå videre med arbejdet om at genskabe byen gadekær/branddam, som her i 2006 ser ud til at lykkes.

1998

Folk fra den nu nedlagte historiegruppen arbejdede i det tidlige forår 1998 stille og roligt videre med planerne om at rejse en diskussion om fremtiden i Mellerup. Gruppen indkaldte til et møde for forenings- og institutionsrepræsentanter og alle andre borgere i Mellerup i Klubhuset på Mellerup Stadion 23.04.1998, og mødets tema var, som der stod i Mariager Avisen 15.04.1998 .

"Spørgsmålet kan stilles meget enkelt: Hvordan vil vi have Mellerup til at udvikle sig fra nu af?"

Op mod 20 mennesker deltog i mødet, og efter en god debat og meningsudveksling om fremtidige udbygningsmuligheder og andre forhold, der kunne trænge til at blive bearbejdet, blev man enige om, at invitere Nørhald Kommunes politikere og teknikere til et møde 5 maj.

Her deltog 5 politikere, blandt andet den senere borgmester A. B. Christensen samt kom muneingeniøren og forvaltningschefen . Fra Mellerup mødte der repræsentanter frem fra Støvring Mellerup If., Mellerup Borgerforening, Mellerup Vandværk, Mellerup Varmeværk, Mellerup Valgmenighed, Mellerup Friskole samt 1 "menig" Mellerupborger.

Referatet af mødet viser, at alle de temaer, som bylauget stadig arbejder med i slutningen af 2006 kom på bordet på april- og majmøderne i 1998. Disse var følgende:

*Ny byggegrunde i Mellerup til forskellige former for byggeri og bosætning, herunder almene boliger, et parcelhusområde nord for Amtsvejen og vest for Holkvejen samt forslag til placering af jordbrugsparceller i udkanten af landsbyen, og kommunens folk fremlagde kommunens planer for udbygning af Mellerup. Der var et betydelig sammenfald mellem borgernes og kommunens planer.

Organiseringsprincippet blev tidligt fastlagt , sådan at konkrete projekter blev håndteret i åbne arbejdsgrupper, hvor alle kan deltage. Dette princip lever stadig videre,- som princip, men vel ikke i praksis.

Sommeren 1999 går legepladsgruppen som de første i gang og bygger en naturlegeplads, som blev lukket og fjernet i slutningen af maj 2004. Erfaringen er, at smågrupper uden forankring til større foreninger eller aftaler med kommunen ikke kan magte driftsfasen. Det er "let nok" at lave et projekt fra ide til finansiering og opførelse, men man knækker nakken på den daglige drift, der kræver tilsyn, vedligeholdelse, løbende praktisk arbejde mv., og det orker ingen at stille op til.

1999

Mellerup Bylaug blev stiftet i 1999 som en organisatorisk overbygning ovenpå en række foreninger og institutioner, som fandtes i Mellerup. Bylaugets formål er blandt andet at tage sig af problemfelter og sager i forbindelse med landsbyens fortsatte udvikling. Bylauget er organiseret med et repræsentantskab og en bestyrelse, som tager sig af Bylaugets aktiviteter med hjælp fra en række fleksible arbejdsgrupper, der oprettes og nedlægges efter behov. Bylaugets legitimitet skabes ved at alle landsbyens voksne indbyggere kan møde frem til den årlige generalforsamling, og der gøre deres indflydelse gældende og komme med forslag til arbejdsopgaver, der bør tages op. Den politiske legitimitet overfor Nørhald kommunes politikere og forvaltning er skabt gennem et seriøst samarbejde og faglig kompetent, kritisk/konstruktiv dialog med kommunens teknikere og politikere gennem 4 – 6 år.

Bylaugets demokratiske struktur er meget traditionel med et Repræsentantskab med 15 medlemmer, hvoraf en del er foreningsudpegede, og en del vælges på repræsentantskabsgeneralforsamlingen. Repræsentantskabet vælges i sin midte en bestyrelse på 5 personer. Blev ændret i 2006, da det var en alt for tung måde at organisere Bylauget på.

3.Opsummering af arbejdsgruppernes og Bylaugets arbejdsresultater 1997 - 2006:

I relation til Nørhald Kommune:

Bylauget har generelt opnået en betydelig goodwill hos politikere og embedsmænd m/k. Bylauget tages altid med på råd, på forkant om større ting, der skal ske i Mellerup. Baggrunden for dette er et gedigent stykke arbejde af fagligt høj karakter i Bylauget.

+Fjernelse af forvitrede autoværn ved kanalen på Lodsvejen .

+Reetablering/genopbygning af anlæg og fritlæggelse af Genforeningsstenen ved Amtsvejen/ Almisbakken samt plantning af 100-vis af krokusløg, der blomstrer smukt ved byens indkørsel fra Randers. Havemanden fra Fri- og Efterskolen passer Genforeningsanlægget.

+Bylaugets indstilling til kommunen om navnet Martin Gammelbysvej på den nye boligvej ved elektrikerens blev fulgt

+”Forhindrede” udstykning af den Grønne Fæller til byggeri af 12 træhuse.

+Forhindrede udstykning af areal på Støvringgårdvej ved den gamle branddam da Naturklagenævnet gav borgergruppen medhold i klagen over amtets tilladelse til Nørhald Kommunes kommunens planer for udstykning af området.

+ Bakket op og presset på for Lokalplan til udstykning og byggemodning for boligområde Nord for Amtsvejen. Ny plan er politisk godkendt foråret 2006.

+ Bylaugets indstilling til Nørhald kommunes Bygningsforskønelsepris 2004 blev fulgt, og Erik Moestrup stuehus blev præmieret.

+Støtte fra Folkeoplysningsudvalget til første Mellerup dag og Naturlegeplads (5000 kr.

-Trafiksikkerhed i Mellerup på kommunevejene har ikke vundet genklang. Vi var i gang igen i efteråret 2005 og hastighedsmålinger blev udført, men det kom der heller ikke noget positivt ud af. Byrådet ville ikke lave hastighedsdæmpende foranstaltninger i Mellerup.

I relation til landsbyen Mellerup:

+Bestemte den konkrete udformning og reetablering af Genforeningsstenen ved Friskolen.

+Rejser byens juletræ hvert år den første søndag i advent på trekanten ved Friskolen.

+Arrangør af Landsbydag 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 og 2006 på den ”Grønne Fæller”.

Formen er nu, at vi starter fredag aften med et Borgermøde og fester igennem om lørdagen
+ Dannelsen af Mellerup Kulturlaug i 2003, der samarbejder med Nørhald Kommune aften-skole, Mellerup Fri & Efterskole og Mellerup Forsamlingshus. Bylaug og Kulturlaug annoncerer ofte fælles.

+ Genetablering af Branddam/gadekær på Støvringgårdvej i 2006 (under opstart.)

+ Sat focus på trafiksikkerhed og hastighed i Mellerup (pågår stadig)

+ Holdt diskussionen om et Multikultihus i gang, indtil Mellerup Fri-og Efterskole måske bygger et bevægelses- og idrætshus i 2006-2007.

+ Landbyens første hjemmeside. Nu under ombrud, så den lettere kan revideres

I relation til Århus Amtskommune:

+ Hastighedsmålinger foretaget i flere omgange.

- Trafiksikkerhed på Amtsvejen har ikke medført konkrete forbedringer .

- Ruteomlægning af rutebilens kørsel gennem Mellerup har man heller ikke villet ændre

I Relation til offentlige fonde og ministerier:

+ Projekt "Bæredygtig Landby. Projektstøtte 165000 kr. fra By & Boligministeren.

+ Opnået 65000 kr. i støtte fra Indenrigsministeriets Landdistriktpulje, som blev brugt til Skitseforslag til multikultihus/hal i efteråret 2003 som bliver måske bliver realiseret som et bevægelses- og musikhus i 2006/2007 af Mellerup Fri-og Efterskole.

+ Støtte fra Nørhald Erhvervsråd til afholdelse af første Mellerupdag 2500 kr.

+ Ansøgt Landdistriktpuljen om 250000 i oktober 2004

Gav 100000 til projektet "Borgerne som vogtere og aktører i relation til landsbyens fortid, nutid og fremtid. Nørhald kommune bakker op med byplankonsulenthjælp på højt niveau. Igangsat juni 2005 og løber frem til Efteråret 2006.

Artiklen står for forfatterens egen regning, og udtrykker ikke nødvendigvis Bylaugets meninger.

